==
<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER</u>: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.
==

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૩/૨૦૧૬

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૪/૨૦૧૬

ટુ

ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૫/૨૦૧૬

વીથ

સિવિલ એપ્લિકેશન (ઓ.જે.) નં. ૨૧૧/૨૦૧૬

ઈન

ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૩/૨૦૧૬

ટુ

સિવિલ એપ્લિકેશન (ઓ.જે.) નં. ૨૧૩/૨૦૧૬

ઈન

ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૫/૨૦૧૬

મંજૂરી અને સહી માટેઃ

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી એમ. આર. શાહ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી બી. એન. કરિયા

===

૧	શું સ્થાનિક પેપર્સના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારને રિફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમુર્તિશ્રી ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તેના હેઠળ કરાયેલા કોઈપણ આદેશને લગતા કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના

===

અમદાવાદ અર્બન ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી.....અપીલકર્તા (ઓ)

વિરુદ્ધ

આસિસ્ટન્ટ કમિશ્નર ઓફ ઈન્કમ ટેક્સ (એક્ઝેમ્પ્શન).....સામાવાળા (ઓ)

===

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા (ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી એસ. એન. સોપારકર, વિદ્વાન વરિષ્ટ વકીલ

સાથે શ્રી બી.એસ. સોપારકર, વકીલ.

સામાવાળા (ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી માનસિંહ આર. ભટ્ટ, વિદ્વાન વરિષ્ટ વકીલ

સાથે સુશ્રી મૌના એમ. ભટ્ટ, વકીલ.

===

કોરમ: **માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી એમ. આર. શાહ**

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી બી. એન. કરિયા

તારીખઃ ૦૨/૦૫/૨૦૧૭

સી.એ.વી. ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી એમ. આર. શાહ દ્વારા)

૧.૦. આ અપીલોના જૂથમાં કાયદા અને હકીકતોના સમાન પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતા હોવાથી અને સમાન કરદાતા– અમદાવાદ શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ (હવે પછી "ઔડા" તરીકે ઓળખાશે) ના સંદર્ભમાં અને જુદા જુદા આકારણી વર્ષોના સંદર્ભમાં વિદ્વાન ઈન્કમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ (હવે પછી "આઇ.ટી.એ.ટી." તરીકે ઓળખાશે) દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આક્ષેપિત સમાન ચુકાદા અને હુકમમાંથી ઉદ્‌ભવતી હોવાથી, આ તમામ અપીલોનો આ સમાન ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા એકસાથે નિર્ણય કરવામાં આવે છે અને નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૨.૦. આ.વ. ૨૦૦૯–૧૦ માટે આઇ.ટી.એ. અપીલ નં. ૭૧૨/એએચડી/૨૦૧૩ માં વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, જેના દ્વારા, વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. એ ઠરાવ્યું છે કે અપીલકર્તા–કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની વ્યાખ્યા મુજબ "ચેરીટેબલ હેતુ" માટે કહી શકાય નહીં અને તેથી, આવકવેરા અધિનિયમની

કલમ ૧૧ હેઠળ દાવો કરાયેલ કપાત માટે હકદાર નથી, કરદાતાએ નીચેના કાયદાના પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં લેવા માટે વર્તમાન ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૩/૨૦૧૬ દાખલ કરી છે.

"(૧) શું ઇન્કમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે કાયદામાં અને હકીકતોમાં એમ ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની હતી અને તેથી આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને તેને ચેરીટેબલ હેતુ માટેની પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણી શકાય નહીં?

(૨) શું ઇન્કમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે કાયદામાં અને હકીકતોમાં અપીલકર્તાના આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિના દાવાને નામંજૂર કરવામાં અને અપીલકર્તાની આવકને આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૮ થી ૪૪ હેઠળ આકારવામાં ભૂલ કરી છે? એચસી-એનઆઇસી પેજ ૨/૫૭ બુધ ઓગસ્ટ ૧૬ ૦૫:૪૯:૪૧ આઇ.એસ.ટી. ૨૦૧૭ ના રોજ બનાવેલ."

૨.૧. આ.વ. ૨૦૧૦-૧૧ માટે આઇ.ટી.એ. અપીલ નં.

૬૪૭/એએચડી/૨૦૧૪ માં વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, જેના દ્વારા, વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. એ ઠરાવ્યું છે કે અપીલકર્તા–કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની વ્યાખ્યા મુજબ "ચેરીટેબલ હેતુ" માટે કહી શકાય નહીં અને તેથી, આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ દાવો કરાયેલ કપાત માટે હકદાર નથી, કરદાતાએ નીચેના કાયદાના પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં લેવા માટે વર્તમાન ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૪/૨૦૧૬ દાખલ કરી છે.

"(૧) શું ઇન્કમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે કાયદામાં અને હકીકતોમાં એમ ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની હતી અને તેથી આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને તેને ચેરીટેબલ હેતુ માટેની પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણી શકાય નહીં?

(૨) શું ઇન્કમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે કાયદામાં અને હકીકતોમાં અપીલકર્તાના આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિના દાવાને નામંજૂર કરવામાં અને અપીલકર્તાની આવકને આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૮ થી ૪૪ હેઠળ

આકારવામાં ભૂલ કરી છે?"

૨.૨. આ.વ. ૨૦૧૧–૧૨ માટે આઇ.ટી.એ. અપીલ નં. ૨૩૩૫/એએચડી/૨૦૧૫ માં વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, જેના દ્વારા, વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. એ ઠરાવ્યું છે કે અપીલકર્તા–કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની વ્યાખ્યા મુજબ "ચેરીટેબલ હેતુ" માટે કહી શકાય નહીં અને તેથી, આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ દાવો કરાયેલ કપાત માટે હકદાર નથી, કરદાતાએ નીચેના કાયદાના પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં લેવા માટે વર્તમાન ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૫/૨૦૧૬ દાખલ કરી છે.

"(૧) શું ઇન્કમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે કાયદામાં અને હકીકતોમાં એમ ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની હતી અને તેથી આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને તેને ચેરીટેબલ હેતુ માટેની પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણી શકાય નહીં?

(૨) શું ઇન્કમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે કાયદામાં અને હકીકતોમાં

અપીલકર્તાના આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિના દાવાને નામંજૂર કરવામાં અને અપીલકર્તાની આવકને આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૮ થી ૪૪ હેઠળ આકારવામાં ભૂલ કરી છે?"

૩.૦. વર્તમાન અપીલો તરફ દોરી જતી હકીકતો ટૂંકમાં નીચે મુજબ છે;

૩.૧. કરદાતા ઔડાની રચના ગુજરાત નગર રચના અને શહેરી વિકાસ અધિનિયમ, ૧૯૭૬ (હવે પછી "નગર રચના અધિનિયમ" તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૨૨ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય સરકાર દ્વારા રચાયેલ શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે કરવામાં આવી છે. શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે ઔડાની સત્તાઓ અને કાર્યો નગર રચના અધિનિયમની કલમ ૨૩ મુજબ છે. નગર રચના અધિનિયમની કલમ ૨૩ મુજબ, શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે ઔડાએ રાજ્ય સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા જાહેરનામા મુજબ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા શહેરી વિસ્તારનો વિકાસ હાથ ધરવાનો હોય છે. શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે ઔડાના કાર્યો નીચે મુજબ છે:

(૧) શહેરી વિકાસ વિસ્તાર માટે આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ વિકાસ યોજનાઓ તૈયાર કરવાનું હાથ ધરવું;

(૨) જો રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેવો નિર્દેશ આપવામાં આવે તો, આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ નગર રચના યોજનાઓ તૈયાર કરવાનું ૨ [અને અમલીકરણ] હાથ ધરવું;

(૩) વિકાસ યોજનાઓ અથવા નગર રચના યોજનાઓ તૈયાર કરવા માટે શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં સર્વેક્ષણો કરવા;

(૪) શહેરી જમીનના આયોજન, વિકાસ અને ઉપયોગને લગતી બાબતોમાં શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કાર્યરત સ્થાનિક સત્તામંડળ અથવા સત્તામંડળો અને અન્ય વૈધાનિક સત્તામંડળોને માર્ગદર્શન, નિર્દેશ અને સહાય આપવી;

(૫) શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં વિકાસ યોજના અનુસાર વિકાસ પ્રવૃત્તિઓનું નિયંત્રણ કરવું; ૩ [(૫–અ) વિકાસની પરવાનગી માટે યોગ્ય સત્તામંડળને સબમિટ કરાયેલા દસ્તાવેજોની ચકાસણી માટે વિનિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી સુરક્ષા ફી લાદવી અને વસૂલ કરવી;]

(૬) પાણી પુરવઠા, ગટરના નિકાલ અને અન્ય સેવાઓ અને સુવિધાઓની જોગવાઈના સંબંધમાં કામો પાર પાડવા; ૪ [(૬–અ) ખંડ (૬) માં ઉલ્લેખિત કામોના અમલીકરણ માટે અને વિનિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી અન્ય સેવાઓ અને સુવિધાઓની જોગવાઈ માટે આવી ફી લાદવી અને વસૂલ

કરવી;]

(૭) તેને યોગ્ય લાગે તે મુજબ જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકત પ્રાપ્ત કરવી, ધારણ કરવી, વ્યવસ્થાપન કરવું અને નિકાલ કરવો;

(૮) કોઈ પણ સ્થાનિક સત્તામંડળ, વ્યક્તિ અથવા સંસ્થા સાથે શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તેના કાર્યો બજાવવા માટે જરૂરી માને તેવા કરાર, સમજૂતી અથવા વ્યવસ્થા કરવી;

(૯) સમય સમય પર રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેને સોંપવામાં આવે તેવા કોઈ પણ વિકાસ કાર્યો શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કરવા;

(૧૦) આવી અન્ય સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો અને અન્ય કાર્યો બજાવવા જે ઉપરોક્ત સત્તાઓ અને કાર્યોમાંથી કોઈ પણના પૂરક, આનુષંગિક અથવા પરિણામી હોય અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિર્દેશિત કરવામાં આવે.

૩.૨. આ.વ. ૨૦૦૨–૦૩ પહેલાં કરદાતા આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨૦એ) હેઠળ મુક્તિ ભોગવતા હતા. જો કે, ત્યારબાદ ૧.૪.૨૦૦૩ થી નાણા અધિનિયમ, ૨૦૦૨ દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨૦એ) કાઢી નાખવામાં / રદ કરવામાં આવી. સાથોસાથ, આવકવેરા અધિનિયમની કલમ

૧૦(૨૦એ) હેઠળ આપવામાં આવેલી મુક્તિ પણ નાણા અધિનિયમ, ૨૦૦૨ દ્વારા પાછી ખેંચવામાં આવી.

<u>ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૩/૨૦૧૬</u>

૪.૦. કરદાતાએ આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૧ સાથે વાંચતા કલમ ૨(૧૫) હેઠળ કપાતનો દાવો કર્યા પછી કુલ આવક શૂન્ય દર્શાવીને વર્ષ ૨૦૦૯–૧૦ માટે આવકનું રિટર્ન ફાઇલ કર્યું. કરદાતાનો કેસ સ્ક્રુટિની આકારણી માટે લેવામાં આવ્યો અને અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૩) હેઠળ આકારણી હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો. એ.ઓ. એ અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ દાવો કરાયેલ કપાતને નામંજૂર કરીને કરદાતાની આવક રૂ. ૩૫૯,૯૫,૮૩,૦૦૦/– નક્કી કરી. એ.ઓ. એ ઠરાવ્યું કે અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈના પ્રકાશમાં, કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) માં સમાવિષ્ટ "ચેરીટેબલ હેતુ" માટે કહી શકાય નહીં અને તેથી, કરદાતા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ દાવો કરાયેલ કપાત માટે હકદાર નથી.

૪.૧. એ.ઓ. દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, કરદાતાએ વિદ્વાન સી.આઇ.ટી.(એ) સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી. વિદ્વાન સી.આઇ.ટી.(એ) એ અધિનિયમની કલમ ૧૧એ હેઠળ કરવામાં આવેલી નામંજૂરીને એ આધાર પર સમર્થન આપ્યું કે કરદાતાનો કેસ અધિનિયમની કલમ

૨(૧૫) ની જોગવાઈ દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યો છે. અધિનિયમની કલમ ૧૧એ હેઠળ કરવામાં આવેલી નામંજૂરીને સમર્થન આપતા વિદ્વાન સી.આઇ.ટી.(એ) દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, કરદાતાએ વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી. આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા, વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. એ એવું અવલોકન કરીને અપીલ ફગાવી દીધી છે કે અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેતા, કરદાતા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ કપાત માટે હકદાર રહેશે નહીં કારણ કે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં હોવાનું કહી શકાય.

૪.૨. વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, કરદાતાએ નીચેના કાયદાના પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં લેવા માટે વર્તમાન ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૩/૨૦૧૬ દાખલ કરી છે.

> *"(૧) શું ઈન્કમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે કાયદામાં અને હકીકતોમાં એમ ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની હતી અને તેથી આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને તેને ચેરીટેબલ હેતુ માટેની પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણી શકાય નહીં?*

(૨) શું ઈન્કમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે કાયદામાં અને હકીકતોમાં અપીલકર્તાના આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિના દાવાને નામંજૂર કરવામાં અને અપીલકર્તાની આવકને આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૮ થી ૪૪ હેઠળ આકારવામાં ભૂલ કરી છે?"

૪.૩. સમાન કરદાતાના કિસ્સામાં આ.વ. ૨૦૧૦-૧૧ અને ૨૦૧૧-૧૨ માટે સમાન હુકમો પસાર કરવામાં આવ્યા છે, જે ટેક્સ અપીલ નં. ૪૨૪/૨૦૧૬ અને ૪૨૫/૨૦૧૬ નો વિષય છે.

૫.૦. તેથી, આ કોર્ટની વિચારણા માટે ઉઠાવવામાં આવેલો ટૂંકો પ્રશ્ન એ છે કે શું કરદાતા- ઔડાની પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કહી શકાય અને તેથી આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને તેને ચેરીટેબલ હેતુ માટેની પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણી શકાય નહીં?

૬.૦. શ્રી એસ.એન. સોપારકર, વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ કરદાતા વતી હાજર થયા છે અને શ્રી મનીષ આર. ભટ્ટ, વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ આ તમામ અપીલોમાં મહેસૂલ વતી હાજર થયા છે.

૭.૦. કરદાતા વતી વિદ્ધાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી એસ.એન. સોપારકરે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી છે કે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, વિદ્ધાન ટ્રિબ્યુનલે એવું ઠરાવવામાં ભૌતિક ભૂલ કરી છે કે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયના સ્વરૂપની છે અને તેથી, કરદાતાનો કેસ અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ હેઠળ આવશે જેથી આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ "ચેરીટેબલ સંસ્થા" તરીકે દાવો કરાયેલ કપાતનો ઈનકાર કરી શકાય.

૭.૧. કરદાતા વતી વિદ્ધાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકર દ્ધારા ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કહી શકાય તેમ ઠરાવતી વખતે, વિદ્ધાન ટ્રિબ્યુનલે નગર રચના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે ઔડાની રચના કયા ઉદ્ધેશ્ય અને હેતુ માટે કરવામાં આવી છે તેનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કર્યું નથી. કરદાતા વતી વિદ્ધાન સિનિયર એડવોકેટ સોપારકર દ્ધારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કહી શકાય તેમ ઠરાવતી વખતે, વિદ્ધાન ટ્રિબ્યુનલે નગર રચના અધિનિયમની કલમ ૨૨ હેઠળ શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે કરદાતાની રચના કયા ઉદ્ધેશ્ય અને હેતુ માટે કરવામાં આવી છે તેનું મૂલ્યાંકન કર્યું નથી અને વિદ્ધાન ટ્રિબ્યુનલે કરદાતા દ્ધારા કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓ અને પૂરી પાડવામાં આવતી સેવાઓનું યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન અને/અથવા વિચારણા કરી નથી.

૭.૨. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકરે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે એ હકીકતનું યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કર્યું નથી કે શહેરી વિકાસ યોજના / સ્કીમમાં સમાવિષ્ટ વિસ્તારનો વિકાસ હાથ ધરવા નગર રચના અધિનિયમની કલમ ૨૨ ની જોગવાઈ હેઠળ કરદાતાની શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે રચના કરવામાં આવી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, કરદાતા શહેરી વિસ્તારમાં વિકાસ કાર્ય હાથ ધરવાની વૈધાનિક ફરજ બજાવી રહ્યા છે, જેના માટે, રાજ્ય સરકાર દ્વારા શહેરી વિકાસ સત્તામંડળની રચના કરવામાં આવી છે.

૭.૩. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકર અમને તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં નગર રચના અધિનિયમની વિવિધ જોગવાઈઓ તરફ લઈ ગયા છે કે કરદાતા– ઔડાની પ્રવૃત્તિઓ નગર રચના અધિનિયમની જોગવાઈ હેઠળ વૈધાનિક ફરજ છે અને તેથી, કરદાતા– ઔડા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની કહી શકાય નહીં. એ ભારપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, કરદાતા– ઔડાની પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કહી શકાય નહીં અને તેથી, કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ લાગુ થશે નહીં. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે એ વાતનો ઇનકાર કરી શકાય નહીં કે અપીલકર્તા–કરદાતા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી સેવાઓ જાહેર ઉપયોગીતા પૂરી પાડતી કહી શકાય અને તેથી, કરદાતા– ઔડાની પ્રવૃત્તિઓ આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની

વ્યાખ્યામાં "ચેરીટેબલ હેતુ" માટે કહી શકાય અને તેથી, કરદાતા ઔડા આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ કપાત માટે હકદાર છે.

૭.૪. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકરે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે કરદાતા ચેરીટેબલ સંસ્થા તરીકે ગણાવા માટે હકદાર છે કારણ કે કરદાતા ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન નથી અને તે નગર રચના અધિનિયમની ચાર દિવાલોની અંદર વિકાસ કાર્ય હાથ ધરવા માટે કાયદા હેઠળ સ્થાપિત થયેલ છે.

૭.૫. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકરે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે કમિશનર ઓફ ઈન્કમ ટેક્સ વિરુદ્ધ ગુજરાત મેરિટાઇમ બોર્ડ ૨૯૫ આઈટીઆર ૫૬૧ (સુપ્રીમ કોર્ટ) માં નોંધાયેલા કેસમાં, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે ગુજરાત મેરિટાઇમ બોર્ડ એ ગુજરાત મેરિટાઇમ બોર્ડ એક્ટ, ૧૯૮૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ સ્થાપિત વૈધાનિક સત્તામંડળ છે અને તેની રચના મુખ્યત્વે ગુજરાત રાજ્યમાં નાના બંદરોના વિકાસ માટે કરવામાં આવી છે અને ગુજરાત મેરિટાઇમ બોર્ડનું સંચાલન અને નિયંત્રણ અનિવાર્યપણે રાજ્ય સરકાર પાસે નફાના કોઈ હેતુ વિના હોવાથી, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત "ચેરીટેબલ હેતુઓ" શબ્દોની વ્યાખ્યાના પ્રકાશમાં ગુજરાત મેરિટાઇમ બોર્ડ કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિ માટે હકદાર છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જો તે અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨૦) હેઠળ સ્થાનિક સત્તામંડળ રહેવાનું બંધ કરી દે તો પણ, તેને

અધિનિયમની કલમ ૧૧(૧) હેઠળ મુક્તિનો દાવો કરતા રોકી શકાતું નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે અને અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨૦) અને ૧૧ સંપૂર્ણપણે અલગ ક્ષેત્રોમાં કાર્ય કરે છે.

૭.૬. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકરે તેમની ઉપરોક્ત રજૂઆતના સમર્થનમાં શ્રી રામતનુ કોઓપરેટિવ હાઉસિંગ સોસાયટી લિમિટેડ અને અન્ય વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય ૧૯૭૦(૩) એસસીસી ૩૨૩ માં નોંધાયેલા નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના અન્ય નિર્ણય પર પણ ભારે આધાર રાખ્યો છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે શ્રી રામતનુ કોઓપરેટિવ હાઉસિંગ સોસાયટી લિમિટેડ અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કિસ્સામાં કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ, જે મહારાષ્ટ્ર ઔદ્યોગિક વિકાસ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ રચવામાં આવી હતી તેને નફાકારક ન હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાં, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે અને ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે માત્ર કરદાતા કોર્પોરેશન પ્લોટ વેચી રહ્યું છે, ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશનના મૂળભૂત ખ્યાલ એટલે કે ખરીદી અને વેચાણને ધ્યાનમાં રાખીને, કોર્પોરેશન દ્વારા ખરીદી અથવા વેચાણનું કોઈ પાસું નથી. કે કોર્પોરેશન અધિનિયમનો હેતુ, એટલે કે રાજ્યમાં ઉદ્યોગનો વિકાસ પાર પાડે છે.

૭.૭. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકર દ્વારા વધુમાં

રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કરદાતાને ચેરીટેબલ સંસ્થા હોવાનો લાભ એ આધાર પર નકારી શકાય નહીં કે તેના ઉદ્ધેશ્યોમાં વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિ ચલાવવાનો સમાવેશ થાય છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ૧૯.૧૨.૨૦૦૮ ની સી.બી.ડી.ટી. દ્ધારા બહાર પાડવામાં આવેલો પરિપત્ર પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે કલમ ૨(૧૫) નો સુધારો માત્ર તે વ્યવસાયિક સંસ્થાઓને આવરી લેવાનો છે જેઓ તેમની વાસ્તવિક ઓળખ ચેરીટેબલના "માસ્ક" તરીકે છુપાવે છે.

૭.૮. વિદ્ધાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકરે ડાયરેક્ટર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (એક્ઝેમ્પ્શન) વિરુદ્ધ સાબરમતી આશ્રમ ગૌશાળા ટ્રસ્ટ ૩૬૨ આઇટીઆર ૫૩૯ (ગુજરાત) માં નોંધાયેલા કેસના નિર્ણય પર, વધુ ખાસ કરીને, પેરા ૫ થી ૯ અને ૧૨ અને ૧૩ તેમજ ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ ડાયરેક્ટ જનરલ ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (એક્ઝેમ્પ્શન્સ), દિલ્હી ૩૪૭ આઇટીઆર ૯૯ (પેરા ૧૪ થી ૩૩) માં નોંધાયેલા કેસમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર ભારે આધાર રાખ્યો છે, તેમની એ રજૂઆતના સમર્થનમાં કે કરદાતા દ્ધારા ચલાવવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કહી શકાય નહીં.

૭.૯. કરદાતા વતી વિદ્ધાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકર દ્ધારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમ દ્ધારા વિદ્ધાન

આઈ.ટી.એ.ટી. એ એવા એક આધાર પર ઠરાવ્યું છે કે કરદાતા દ્વારા વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં ચલાવવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓ છે કે કરદાતા સેસ અથવા ફી એકત્ર કરી રહ્યા છે. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકર દ્વારા ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કરદાતાને ચેરીટેબલ સંસ્થાનો દરજ્જો એ આધાર પર નકારી શકાય નહીં કે તે કોઈ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં ફી અથવા કોઈ અન્ય અવેજ માટે કોઈ સેવા પૂરી પાડી રહી છે કારણ કે (૧) કરદાતા અધિનિયમના ઉદ્દેશ્યો માટે નિયમનકારી ફી એકત્ર કરે છે (૨) સદર વસૂલાતમાં નફાખોરીનું કોઈ તત્વ નથી (૩) કોઈ ચોક્કસ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયને કોઈ સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવતી નથી. તેમની ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, તેમણે દિલ્હી હાઈકોર્ટના નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે. (૧) જીએસઆઈ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ ડીજીઆઈટી (૨૦૧૪) ૩૬૦ આઈટીઆર ૧૩૮ (દિલ્હી) (૨) ઈન્ડિયન ટ્રેડ પ્રમોશન ઓર્ગેનાઈઝેશન વિરુદ્ધ ડાયરેક્ટર ઓફ ઈન્કમ ટેક્સ (એક્ઝેમ્પ્શન) (૨૦૧૫) ૩૭૧ આઈટીઆર ૩૩૩ (દિલ્હી).

૭.૧૦. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકર દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કરદાતા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં છે તેવું ઠરાવતી વખતે વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલ અન્ય એક કારણ એ છે કે કરદાતા જાહેર હરાજી દ્વારા જમીન વેચી રહ્યા છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આમ ઠરાવતી

વખતે, વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. એ એ હકીકતનું યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કર્યું નથી કે કરદાતા દ્વારા જમીનનું વેચાણ એ યોજનાનો ખર્ચ વસૂલવાની પદ્ધતિમાં છે અને તે ગુજરાત નગર રચના અધિનિયમની કલમ ૪૦(૩)(જેજે)(બી) સાથે વાંચતા ૪૦(૩)(જેજે)(એ)(૪) હેઠળ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે પક્ષપાતના કોઈપણ આક્ષેપને ટાળવા અને મહત્તમ રકમ મેળવવા માટે કે જેનો ઉપયોગ માત્ર શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં વિકાસ કરવા માટે થવાનો છે, તે માટે નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ તેમજ આ કોર્ટના શ્રેણીબદ્ધ ચુકાદાઓમાં ફરજિયાત કર્યા મુજબ જાહેર હરાજી દ્વારા જમીનો વેચવામાં આવે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે હરાજી દ્વારા જમીન વેચતી વખતે અને તે પણ નગર રચના અધિનિયમની જોગવાઈ હેઠળ મંજૂરી મુજબ નફાખોરીનું કોઈ તત્વ નથી પરંતુ તે માત્ર ખર્ચની વસૂલાત માટે જ છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે શહેરી વિકાસ વિસ્તારના ૧૫% ની હદ સુધી જમીન વેચીને પ્રાપ્ત થયેલી સંપૂર્ણ રકમનો ઉપયોગ કરદાતાએ માત્ર રસ્તા, ગટર, સ્ટ્રીટ લાઈટ વગેરે જેવી પૂરી પાડવાની વિકાસલક્ષી કામગીરી અને અન્ય સગવડો / સુવિધાઓ માટે જ કરવાનો હોય છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, કરદાતા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિઓને નફાખોરી અને / અથવા વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની કહી શકાય નહીં. તેમની ઉપરોક્ત રજૂઆતના સમર્થનમાં, તેમણે અમદાવાદ ગ્રીન બેલ્ટ ખેડૂત મંડળ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય થ્રુ સેક્રેટરી ૨૦૦૧(૧) જીએલઆર ૮૮૮ (પેરા ૩૭ અને ૩૮૦) માં નોંધાયેલા કેસમાં આ કોર્ટની ખંડપીઠના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે.

૭.૧૧. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકર દ્વારા રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ઔડાને પ્લોટ વેચવાની પરવાનગી આપીને તે નફાખોરનું તત્વ છે તેને નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને અન્ય વિરુદ્ધ અમદાવાદ ગ્રીન બેલ્ટ ખેડૂત મંડળ (૨૦૧૪) ૭ એસસીસી ૩૫૭ માં નકારી કાઢવામાં આવ્યું છે.

એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, કરદાતા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની પણ કહી શકાય નહીં, જે કરદાતાને અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) મુજબ ચેરીટેબલ સંસ્થા / ચેરીટેબલ હેતુની મર્યાદામાંથી બહાર લઈ જઈ શકે.

૭.૧૨. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકરે અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના કમિશનર ઓફ ઈન્કમ ટેક્સ, લખનૌ વિરુદ્ધ લખનૌ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (૨૦૧૩) ૩૮ ટેક્સમેન.કોમ ૨૪૬ (અલ્હાબાદ) અને રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના કમિશનર ઓફ ઈન્કમ ટેક્સ ૧, જોધપુર વિરુદ્ધ જોધપુર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી, જોધપુર ટેક્સ અપીલ નં. ૬૩/૨૦૧૨ માં અપાયેલા નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે, જેના દ્વારા, અન્ય વિકાસ સત્તામંડળોના સંદર્ભમાં કોર્ટોએ ઠરાવ્યું છે કે આવા વિકાસ સત્તામંડળ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની કહી શકાય નહીં અને તેમની

પ્રવૃત્તિ કલમ ૨(૧૫) ના અર્થમાં ચેરીટેબલ હેતુ માટે છે અને તેથી, તમામ આવા વિકાસ સત્તામંડળો આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિ / કપાત માટે હકદાર રહેશે.

૭.૧૩. કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સોપારકર દ્વારા રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અન્યથા પણ આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમમાં વિદ્વાન આઇ.ટી.એ.ટી. દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો અને કરદાતા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાય કહી શકાય તેવું ઠરાવતી વખતે સુસંગત નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે, ઔડાની શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે જે ઉદ્ધેશ્ય અને હેતુ માટે રચના કરવામાં આવી છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને અને કરદાતા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિઓને ધ્યાનમાં રાખીને જે વૈધાનિક પ્રકૃતિની છે અને ગુજરાત નગર રચના અધિનિયમ મુજબ વિકાસ હાથ ધરવા માટે છે, કરદાતા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની કહી શકાય નહીં અને તેથી, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ લાગુ થશે નહીં અને તેથી, કરદાતા–ઔડા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિ/ કપાત માટે હકદાર રહેશે.

ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરીને અને ઉપરોક્ત નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, વર્તમાન અપીલોને મંજૂર કરવાની વિનંતી કરવામાં આવે છે અને એમ ઠરાવવાની વિનંતી કરવામાં આવે છે કે કરદાતા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિઓને

વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની કહી શકાય નહીં અને તેથી, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ લાગુ થશે નહીં અને કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ જાહેર ઉપયોગીતા સેવાઓના સ્વરૂપમાં કહી શકાય અને તેથી, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ના અર્થમાં ચેરીટેબલ હેતુ કહી શકાય અને તેથી, કરદાતા ઔડા દાવા મુજબ અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિ / કપાત માટે હકદાર છે.

૮.૦. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મનીષ આર. ભટ્ટ દ્વારા આ તમામ રજૂઆતોનો સખત વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે.

૮.૧. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મનીષ આર. ભટ્ટ દ્વારા ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિઓ વેપાર અને વાણિજ્યના સ્વરૂપની હતી અને તેથી, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રવૃત્તિઓને ચેરીટેબલ હેતુ માટે કહી શકાય નહીં.

૮.૨. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મનીષ આર. ભટ્ટ દ્વારા ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તા–કરદાતાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય સમગ્ર શહેરી વિકાસ વિસ્તાર માટે આયોજિત અને નિયંત્રિત વિકાસમાં યોગદાન આપવાનો છે અને સ્પષ્ટપણે આવી પ્રવૃત્તિ 'સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાની

ઉન્નતિ' ની શ્રેણી હેઠળ આવે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેમ છતાં, જ્યારે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કહી શકાય, ત્યારે કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેતા, કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને ચેરીટેબલ હેતુ માટે કહી શકાય નહીં અને તેથી, કરદાતા દાવા મુજબ મુક્તિ માટે હકદાર નથી.

૮.૩. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મનીષ આર. ભટ્ટ દ્વારા ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ટ્રિબ્યુનલે હકીકત શોધનાર સત્તામંડળ હોવાથી તેના હુકમમાં હકીકતો પર નીચેના તારણો આપ્યા છે.

(૧). જમીનના પ્લોટ કરદાતા દ્વારા નગર રચના યોજનાના નામે ખૂબ જ નજીવી કિંમતે હસ્તગત કરવામાં આવ્યા છે, પરંતુ સૌથી વધુ બોલી લગાવનારને હરાજી દ્વારા ખૂબ ઊંચા પ્રીમિયમ પર લીઝ પર આપવામાં આવ્યા છે.

(૨). જમીન લીઝ પર તેના જંત્રી દર (સ્ટેમ્પ મૂલ્ય) પર પણ આપવામાં આવતી નથી, પરંતુ વ્યવસાયિક/ બજાર દર પર આપવામાં આવે છે. જમીનના વ્યવહારોનો આ ગુણ નફાના હેતુ સાથેની વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિનું ખૂબ જ લક્ષણ છે. કરદાતાની સદર પ્રવૃત્તિને કોઈ પણ કલ્પનાથી શિક્ષણ, તબીબી રાહત, ગરીબોને રાહત, અને પર્યાવરણની જાળવણી અથવા સ્મારકોના આરક્ષણના અર્થમાં ચેરીટેબલ પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણી શકાય નહીં.

(૩). જમીનના પ્લોટ લોકો પાસેથી નજીવા દરે હસ્તગત કરવામાં આવ્યા હતા અને વિવિધ વ્યવસાયિક સંસ્થાઓને બજાર દરે વેચવામાં આવ્યા હતા, અને આ વ્યવસ્થિત, નિયમિત અને સંગઠિત પ્રવૃત્તિ સૂચવે છે કે ઔડા વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિ ચલાવવામાં સામેલ છે.

૮.૪. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે કારણ કે કરદાતાએ વિવિધ વ્યવસાયિક સંસ્થાઓને નફો કમાવવાના હેતુથી પ્રીમિયમ પર અને બજાર દરે જમીનના પ્લોટ વેચ્યા છે, તેથી વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને વ્યવસાયિક વ્યવહાર તરીકે યોગ્ય રીતે ઠરાવી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈઓ કેસની હકીકતો પર સંપૂર્ણપણે લાગુ પડશે.

૮.૫. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મનીષ આર. ભટ્ટ દ્વારા ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કોઈપણ વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિની બે મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓ નફાનો હેતુ અને સાતત્ય છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ.વ. ૨૦૦૭-૦૮, ૨૦૦૮-૦૯ અને ૨૦૦૯-૧૦ ને લગતી ખરીદી અને વેચાણની વિગતો પરથી, તે સ્પષ્ટ છે કે અપીલકર્તા-કરદાતા સતત ધોરણે અને નફાના ધોરણે ઊંચા પ્રીમિયમ પર જમીન વેચાણ/ લીઝહોલ્ડ પર આપવાના વ્યવસાયમાં સંકળાયેલા છે.

૮.૬. અપીલકર્તા–કરદાતા વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સાબરમતી આશ્રમ ગૌશાળા ટ્રસ્ટ (ઉપર મુજબ) ના કિસ્સામાં આ કોર્ટની ખંડપીઠનો નિર્ણય કે જેના પર કરદાતાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ભારે આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે હકીકતો પર અલગ પાડી શકાય તેવો છે અને તેથી, વર્તમાન કેસની હકીકતોને લાગુ પડતો નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સાબરમતી આશ્રમ ગૌશાળા ટ્રસ્ટ (ઉપર મુજબ) ના કિસ્સામાં, પશુઓનું સંવર્ધન કરવા અને ગાયો અને બળદોની ગુણવત્તા સુધારવાના ઉદ્દેશ્યથી કરદાતા ટ્રસ્ટની રચના કરવામાં આવી હતી. કરદાતા દ્વારા દૂધ ઉત્પાદન અને તેના વેચાણની પ્રવૃત્તિમાંથી આવક ઊભી કરવામાં આવી હતી. આથી કરદાતા દુધાળા ગાયોના સંવર્ધનમાં સુધારો કરવાની તેની મુખ્ય પ્રવૃત્તિ માટે આનુષંગિક ઉત્પાદનોનું માર્કેટિંગ કરતા હતા, અને તેથી, તેને બિન–વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિ તરીકે ઠરાવવામાં આવી હતી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, ઉપરોક્ત હકીકતોમાં, ખંડપીઠે ઠરાવ્યું છે કે "ટ્રસ્ટના ઉદ્દેશ્યો પ્રાપ્ત કરવાના હેતુ માટે પ્રવૃત્તિઓ ચલાવતી વખતે માત્ર અમુક આનુષંગિક વધારો ઊભો થયો હોવાથી, તે વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં પ્રવૃત્તિ પ્રસ્તુત કરશે નહીં". એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં ખંડપીઠે ૧૯–૧૨–૨૦૦૮ ના સી.બી.ડી.ટી. પરિપત્ર ૧૧/૨૦૦૮ ને ધ્યાનમાં લીધો હતો જેમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે આ જોગવાઈનો હેતુ એવી પ્રવૃત્તિઓને આકર્ષવાનો છે જે ખરેખર વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની હોય પરંતુ 'જાહેર ઉપયોગીતા' ના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિઓની આડમાં ચલાવવામાં આવતી

હોય. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ત્યારપછી ટ્રસ્ટના ઉદ્દેશ્યને ધ્યાનમાં લીધા પછી, જે સ્વીકૃત રીતે ચેરીટેબલ પ્રકૃતિનો હતો, આ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે કરદાતા– સાબરમતી આશ્રમ ગૌશાળા ટ્રસ્ટ (ઉપર મુજબ) ના કિસ્સામાં ઊભો થયેલો વધારો સંપૂર્ણપણે ગૌણ હતો અને જો વર્ષના અંતે કોઈ વધારો ઊભો થાય છે, તો તે પોતાનામાં કોઈ પ્રવૃત્તિ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાય હતી કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે એકમાત્ર વિચારણા રહેશે નહીં, ખાસ કરીને જો 'વધારો' ઊભો કરવો એ ટ્રસ્ટની મુખ્ય પ્રવૃત્તિઓ માટે સંપૂર્ણપણે આનુષંગિક હોય; જે અન્યથા સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતા માટે છે, અને તેથી, ચેરીટેબલ પ્રકૃતિની છે.

એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે વર્તમાન કેસમાં રસીદોનો મુખ્ય સ્ત્રોત રિયલ એસ્ટેટ ડેવલપર જેવો છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમમાં વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે ઉપરોક્ત બાબતોની ચર્ચા કરી છે અને આ હકીકતને ખૂબ જ વિગતવાર બહાર લાવી છે કે કરદાતા નફો વધારવાના ઉદ્દેશ્યથી એક અસરકારક અને કાર્યક્ષમ રિયલ એસ્ટેટ ડેવલપમેન્ટ સંસ્થા તરીકે કાર્ય કરે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે કરદાતાની કેટલીક પ્રવૃત્તિઓ ગવર્નન્સ સાથે સંબંધિત હોઈ શકે છે, પરંતુ મોટી સંખ્યામાં પ્રવૃત્તિઓ અને તેમના દ્વારા ઊભી થયેલી રસીદો એવી પ્રવૃત્તિઓમાંથી હતી જે "વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયના સ્વરૂપની" હતી.

૮.૭. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત

કરવામાં આવી છે કે આવક ખર્ચ ખાતા અને બેલેન્સ શીટ પરથી પણ જાણવા મળે છે કે અપીલકર્તા વિકાસ, લીઝિંગ આઉટ અને જમીનના પ્લોટના વેચાણના વ્યવસાયમાં રોકાયેલા હતા. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે અપીલકર્તા દ્વારા જમીનના પ્લોટ ખૂબ જ નજીવી કિંમતે હસ્તગત કરવામાં આવ્યા છે અને ખૂબ ઊંચા પ્રીમિયમ પર લીઝ પર આપવામાં આવ્યા છે અથવા વેચવામાં આવ્યા છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે મૂળ કિંમત નક્કી કર્યા પછી હરાજી હાથ ધરીને જમીનના પ્લોટના વેચાણને પણ અસર થઈ હતી. કરદાતા ડ્રેનેજ પૂરી પાડવા, એફ.એસ.આઈ. માટેના ચાર્જ, વધારાની ઊંચાઈ માટેના ચાર્જ અને બેટરમેન્ટ માટેના ચાર્જ જેવી સેવાઓ માટે પણ ચાર્જ વસૂલે છે.

૮.૮. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કરદાતાના બિઝનેસ મોડલની ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા યોગ્ય રીતે ચર્ચા કરવામાં આવી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે મુખ્ય અંશો નીચે મુજબ છે:

એ. "જ્યારે પણ કોઈ નગર રચના યોજના ઘડવામાં આવે છે, ત્યારે વિવિધ વ્યક્તિઓ/સંસ્થાઓની જમીન એક સામાન્ય પુલમાં મૂકવામાં આવે છે, અને ત્યારબાદ, આયોજિત રીતે યોજના દોરવામાં આવે છે.

બી. ૪૦% જમીન જમીન માલિકો પાસેથી લેવાની હોય છે અને તેનો ઉપયોગ

(૧) પંદર ટકા રસ્તાઓ માટે, (૨) પાંચ ટકા ઉદ્યાનો, રમતના મેદાનો, બગીચા અને ખુલ્લી જગ્યા માટે, (૩) પાંચ ટકા ડ્રાફ્ટ નગર રચના યોજનામાં દર્શાવેલ શાળા, દવાખાનું, ફાયર બ્રિગેડ, જાહેર ઉપયોગી સ્થળ જેવા સામાજિક માળખા માટે, અને (૪) પંદર ટકા વિકાસની પ્રકૃતિના આધારે રહેણાંક, વ્યવસાયિક અથવા ઔદ્યોગિક ઉપયોગ માટે યોગ્ય સત્તામંડળ દ્વારા વેચાણ માટે. ૧૫% જમીન કરદાતા એટલે કે ઔડા પાસે રહેશે.

સી. જો કે, મૂળ જમીન માલિકો પાસેથી વિનિયોગ કરાયેલ ૪૦% માંથી જાળવી રાખવામાં આવેલો આવો ૧૫% જમીનનો હિસ્સો મફત નથી. કિંમત બાકીની ૮૫% જમીનના વિકાસ પર થતા ખર્ચની ચૂકવણી છે. જમીન માલિકોએ તેમની ૪૦% જમીનનું બલિદાન આપ્યું છે, ૬૦% ની સંભાવના વધશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જમીન માલિકો દ્વારા ૪૦% જમીનનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી ત્યાગ મૂલ્યની ભરપાઈ એક ટાઉનશિપમાં વિકસિત જમીન હોવાના કારણે બાકીની ૬૦% જમીનનું મૂલ્ય વધારીને કરવામાં આવશે.

ડી. ટી.પી. એક્ટની કલમ ૫૨(૩) મુજબ, નગર રચના અધિકારી આ યોજના (વિકાસ) ના ખર્ચનો અંદાજ કાઢશે અને યોજનાના દરેક માલિક પર લાદવામાં આવનાર ફાળો સૂચિત કરવામાં આવશે. એવું સૂચન કરવું ખોટું છે કે કરદાતાને જમીન મફતમાં મળી છે. જમીનની કિંમત યોજનાના વિકાસ પર થનાર ખર્ચમાં સમાયેલી છે.

ઈ. ધારો કે, યોજનાના જાહેરનામા પછી, કાયદાએ નિર્ધારિત કર્યું હોત અને સરકારે વિકાસ કાર્ય તૃતીય પક્ષને આઉટસોર્સ કરવાનું નક્કી કર્યું હોત (ઔડાને આપવામાં આવેલા સમાન અધિકારો અને હકદારીઓ સાથેની ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર કંપની), તો શું એવો આગ્રહ રાખી શકાય કે ઔડાની જેમ જ કામ કરતી ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ડેવલપમેન્ટ કંપની વેપારના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલી ન હતી?

એફ. સૌથી નિર્ણાયક પરિબળ જે સાબિત કરે છે કે કરદાતા નફાના હેતુ સાથે કામ કરી રહ્યા છે તે એ છે કે નગર રચના અધિકારી વિકાસના ખર્ચ વિશે સારી રીતે વાકેફ છે. આમ છતાં કરદાતાએ ક્યારેય ૧૫% જમીન પડતર કિંમતે વેચી નથી. ઉદાહરણ તરીકે, કરદાતાએ એક યોજનામાં ૧૫૦૦ ચોરસ વાર જમીન વિકસાવી છે, યોજના વિકસાવવાનો ખર્ચ રૂ. ૬૦૦૦૦/- છે. કરદાતાએ ૧૫૦૦ ચોરસ વાર જમીનના ૧૫% ડ્રો ઓફ લોટ્સ દ્વારા જરૂરિયાતમંદ વ્યક્તિઓ/સંસ્થાઓને પ્રતિ ચોરસ વાર ૪૦૦ ના દરે ફાળવવી જોઈતી હતી. આને બદલે, કરદાતાએ મૂળ કિંમત નક્કી કરી છે, અને ત્યારબાદ, જમીન હરાજીમાં મૂકી છે. તેણે સૌથી વધુ બોલી લગાવનારને જમીન ફાળવી. તેણે નફાને ધ્યાનમાં રાખીને જમીન વેચી છે.

જી. નોંધનીય છે કે ઉપરોક્ત રિયલ એસ્ટેટ ડેવલપમેન્ટ પ્રવૃત્તિમાંથી આ વર્ષોમાં કરદાતા દ્વારા જંગી નફો કરવામાં આવ્યો છે. જો એવું હોય, તો ચેરીટેબલનું તત્વ

ક્યાં છે? રસ્તા, ઉદ્યાન વિકસાવવાની અથવા ગટરની જમીન બિછાવવાની પ્રવૃત્તિને ચેરીટેબલના કાર્યનું પ્રતિનિધિંત્વ કરતી જોઈ શકાય નહી કારણ કે કરદાતા પ્લોટ માલિકો પાસેથી તેના ઉપયોગ માટે ચાર્જ વસૂલે છે. વધુમાં, તેણે વ્યવસાયિક ધોરણે આ સંપત્તિઓ પર અવમૂલ્યનનો દાવો કર્યો છે, અને જો સ્વતંત્ર ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર કંપનીને આવા અધિકારો આપવામાં આવ્યા હોત, તો એવું ઠરાવી શકાય નહીં કે તે ચેરીટેબલ હેતુ માટે છે. આ માત્ર એ દર્શાવવા માટે છે કે કરદાતા અન્ય કોઈ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યોની ઉન્નતિની પ્રવૃત્તિ કરશે. પરંતુ સૌથી વધુ બોલી લગાવનારને જમીનની હરાજી એ એક પ્રવૃત્તિ છે, જે ખાસ કરીને, નફાને ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવે છે અને સેસ/ચાર્જ/ફી ની વસૂલાત વ્યવસાયિક અને બિઝનેસ લક્ષી ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ડેવલપમેન્ટ રિયલ એસ્ટેટ સંસ્થાની તર્જ પર રચાયેલ છે.

એચ. નોંધનીય છે કે ત્યાં સરપ્લસ અને રિઝર્વ છે જે સતત વધી રહ્યા છે. આ કરદાતા દ્વારા જમીન વેચાણ/લીઝની આ પ્રવૃત્તિ અને ફી વસૂલવા દ્વારા ઊભા કરવામાં આવે છે. કરદાતા નજીવી ફી વસૂલતા નથી અથવા નજીવા દરે જમીન વેચતા નથી. તે અનામત કિંમત લીધા પછી જમીનને હરાજીમાં મૂકીને પૈસા કમાઈ રહ્યા છે. આ પ્રવૃત્તિને ચેરીટેબલ પ્રવૃત્તિ કહી શકાય નહીં.

૮.૯. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત હકીકતો અને કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ કે જે વેપાર અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની છે તેની નોંધ લીધા પછી, વિદ્વાન

ટ્રિબ્યુનલે અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ યોગ્ય રીતે લાગુ કરી છે અને યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને "ચેરીટેબલ હેતુ" કહી શકાય નહીં.

૮.૧૦. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે એ સાચું છે કે કરદાતાએ અમદાવાદની આસપાસ આયોજિત વિકાસમાં મદદ કરી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે જો કોઈ ખાનગી ડેવલપરને સરકાર દ્વારા સમાન આદેશ આપવામાં આવ્યો હોત, તો તેણે સમાન રીતે સારું કામ કર્યું હોત. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે કરદાતાએ રાજ્ય સરકાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલી યોજના હેઠળ શહેરનો આયોજિત વિકાસ પણ કરવાનો હોય છે. તે અસંખ્ય ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર સુવિધાઓ ઊભી કરી રહ્યા છે અને જાહેર ઉપયોગીતા સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવી રહી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ સેવાઓ ફી અથવા અવેજ માટે પણ પૂરી પાડવામાં આવે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે વસ્તુઓની અંતિમ યોજનામાં, સત્તામંડળ આવી જમીન માટે ખર્ચ ઉઠાવે છે જે કરદાતાને લેણી થતી વસૂલાત સામે અથવા વળતર તરીકે વિસ્તાર માટે ચૂકવવાપાત્ર રકમ સામે સરભર કરી શકાય છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સંપાદનના ખર્ચની ચુકવણીની રીત રોકડ દ્વારા હોય કે મૂળ માલિકોને ફાળવવામાં આવનાર અંતિમ પ્લોટના મૂલ્ય સામે સરભર કરવા દ્વારા હોય તે હકીકતને બદલશે નહીં કે જમીન કિંમત માટે હસ્તગત કરવામાં આવી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે નગર રચના અધિનિયમની જોગવાઈઓના

આધારે, અપીલકર્તા દ્વારા કુલ સૂચિત વિસ્તારમાંથી ૧૫% વેચવામાં આવે છે અને આવા વેચાણમાંથી જંગી નફો મેળવવામાં આવે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે જમીનનું સંપાદન અને વેચાણ વેપાર અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપનું છે અને આ પ્રવૃત્તિ રિયલ એસ્ટેટ ડેવલપર દ્વારા સામાન્ય ખરીદી અથવા વેચાણની પ્રવૃત્તિથી અલગ નથી.

૮.૧૧. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કરદાતાના ફાઇનાન્સિયલ પરથી જોઈ શકાય છે તેમ, જમીન માટેનો ખર્ચ ઉઠાવવામાં આવ્યો છે અને તેને સંપાદનના ખર્ચ તરીકે કેપિટલાઈઝ કરવામાં આવ્યો છે. આ પ્રથા વર્ષ–દર–વર્ષ અનુસરવામાં આવે છે. કરદાતા નગર રચના યોજનાની જોગવાઈઓના આધારે ૧૫% જમીન વેચવા માટે હકદાર બન્યા છે. આ હકદારી એક કિંમત માટે આવે છે અને પરિણામે જંગી નફો થયો છે. તેથી, કરદાતા દ્વારા વેચવામાં આવેલી ૧૫% જમીનના સંદર્ભમાં પ્રવૃત્તિ, આમ, વેપાર અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની છે અને તેથી, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈનો પ્રથમ ભાગ સંતોષાય છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે વિકાસ ખર્ચનો દરેક ભાગ જમીનના પ્લોટના માલિકો પાસેથી વસૂલ કરવામાં આવે છે. વિકાસ ખર્ચનું સરભર કર્યા પછી અંતિમ વળતરની રકમ નક્કી કરવામાં આવે છે. પૂરી પાડવામાં આવતી તમામ પ્રકારની નાગરિક સુવિધાઓ/સેવાઓ મફત નથી પરંતુ કિંમત માટે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈનો બીજો ભાગ પણ સંતોષાય છે.

૮.૧૨. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ધારો કે, યોજનાના જાહેરનામા પછી, કાયદાએ નિર્ધારિત કર્યું હોત અને સરકારે ઔડાને આપવામાં આવેલા સમાન અધિકારો અને હકદારીઓ સાથે વિકાસ કાર્ય તૃતીય પક્ષ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર કંપનીને આઉટસોર્સ કરવાનું નક્કી કર્યું હોત, તો શું એવો આગ્રહ રાખી શકાય કે ઔડાની સમાન જ કામ કરતી ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ડેવલપમેન્ટ કંપની વેપાર અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલી નથી? એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તે ચોક્કસપણે તેની વ્યવસાયિક આવક તરીકે ગણવામાં આવી હોત. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, અન્યથા એવું સૂચન કરવાનો આગ્રહ રાખવો શક્ય નથી કે પ્રવૃત્તિ વેપાર અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓની પ્રકૃતિ રિયલ એસ્ટેટના ડેવલપરથી અલગ નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે કામગીરીના ધોરણ અથવા વસૂલાતની પદ્ધતિ અથવા નફાની માત્રા અથવા આવા નફાનો ઉપયોગ કેવી રીતે થાય છે તેમાં તફાવત પ્રવૃત્તિની પ્રકૃતિમાં ફેરફાર કરશે નહીં.

૮.૧૩. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કોઈપણ શહેરી વિસ્તારના યોગ્ય વિકાસ અથવા પુનઃવિકાસનો ઉદ્દેશ્ય રાજ્ય સરકારનો છે અને વિકાસ માટે સત્તામંડળની રચના કરવાની અથવા તૃતીય પક્ષને સોંપવાની પસંદગી સરકારની છે. એવું રજૂ

કરવામાં આવ્યું છે કે શહેરી વિકાસનો ઉદ્દેશ્ય રાજ્ય સરકારનો છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સત્તામંડળ માત્ર રાજ્યના ઉદ્દેશ્યને પાર પાડી રહ્યું છે અને તેનો અમલ કરી રહ્યું છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે રસ્તા, વીજળી, આવાસ, વગેરે જેવા ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ડેવલપમેન્ટના સ્વરૂપની ઘણી પ્રવૃત્તિઓ છે જ્યાં સરકાર સત્તામંડળની રચના કરવાને બદલે ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ડેવલપમેન્ટ કંપનીઓ સાથે કરાર કરે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ ખાનગી કંપનીઓને તેમનો ખર્ચ વસૂલવાની અને કન્સેશનર તરીકે નફો કમાવવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે અથવા સરકાર સીધી ચુકવણી પણ કરી શકે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આવા તમામ કિસ્સાઓમાં આવક નિઃશંકપણે વ્યવસાયમાંથી નફા પર આકારવામાં આવશે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે માત્ર એ હકીકત કે સમાન પ્રવૃત્તિ રાજ્યના સાધન દ્વારા કરવામાં આવે છે તે પ્રવૃત્તિના પાત્રમાં ફેરફાર કરશે નહીં. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે પ્રવૃત્તિ હજુ પણ વ્યવસાય અથવા વેપારના સ્વરૂપની રહેશે.

૮.૧૪. એવું વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે જોગવાઈઓની આવશ્યકતા એ નથી કે વ્યવસાય પોતે જ હોવો જોઈએ, પરંતુ માત્ર આવશ્યકતા એ છે કે પ્રવૃત્તિ વ્યવસાય અથવા વેપારના સ્વરૂપની હોવી જોઈએ. કલમ ૨(૧૩) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ "વ્યવસાય" શબ્દનો વ્યાપક અર્થ છે અને તેમાં અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિઓ આવરી લેવામાં આવશે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ ઉપરાંત, કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈમાં નિર્ધારિત શરત વ્યવસાય પોતે જ

ચલાવવાની નથી, પરંતુ માત્ર વેપાર અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિ હોવાની છે જે જોગવાઈની પહોળાઈ અને વ્યાપને વધુ વિસ્તૃત કરે છે.

એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમમાં વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે લંબાણપૂર્વક ચર્ચા કરી છે કે "વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાય" ના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિમાં નીચેના લક્ષણો જોવા મળ્યા છે અને અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિઓ તે દરેકને સંપૂર્ણપણે સંતોષે છે:

(૧). તે નફો કમાવવાના હેતુ સાથે ખરીદી અને વેચાણની પ્રવૃત્તિનો સતત અને વ્યવસ્થિત અભ્યાસ હોવો જોઈએ. જો કોઈ વ્યક્તિ નફા માટે વેચવાના હેતુથી માલ ખરીદે છે, તો તે વેપારનો સામાન્ય કેસ છે. જો વ્યવહારો મોટા પાયે થાય તો તેને વાણિજ્ય કહેવામાં આવે છે.

(૨). વ્યાવસાયિક વ્યવસાય અમુક વાસ્તવિક, નક્કર અને વ્યવસ્થિત પ્રવૃત્તિ અથવા નિર્ધારિત હેતુ સાથેના આચરણને સૂચિત કરે છે. બીજી આવશ્યક લાક્ષણિકતા નફાનો હેતુ અથવા નફો ઉત્પન્ન કરવામાં સક્ષમ હોવું એ છે. કોઈ પ્રવૃત્તિને વ્યવસાય તરીકે ગણવા માટે, વ્યવહારોનો ક્રમ ચાલુ રહેલો હોવો જોઈએ, અથવા ચાલુ રાખવાની વિચારણા હોવી જોઈએ, સામાન્ય રીતે નફો કમાવવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે અને રમતગમત અથવા આનંદ માટે નહીં (ભારત ડેવલપમેન્ટ પી. લિમિટેડ વિરુદ્ધ સીઆઈટી [૧૯૮૨] ૧૩૩ આઈટીઆર ૪૭૦

(દિલ્હી)).

(૩). ત્રીજી આવશ્યક લાક્ષણિકતા એ છે કે વ્યાપારી વ્યવહાર બે વ્યક્તિઓ વચ્ચે હોવો જોઈએ. વ્યવસાય એ એકતરફી કૃત્ય નથી. તે બે અથવા વધુ વ્યક્તિઓ વચ્ચેના વ્યવહાર દ્વારા અસ્તિત્વમાં આવે છે.

(૪) અને, છેલ્લે, વ્યાપારી પ્રવૃત્તિમાં સામાન્ય રીતે જોડિયા પ્રવૃત્તિ સામેલ હોય છે. વ્યાપારી વ્યવહારમાં સામાન્ય રીતે પારસ્પરિકતાનું તત્વ સામેલ હોય છે.

૮.૧૫. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે ચેરીટેબલ સંસ્થાની કરપાત્રતાને નિયંત્રિત કરતા કાયદાની પૃષ્ઠભૂમિ અને માળખાને પણ ધ્યાનમાં લીધું છે અને તેનું વિશ્લેષણ કર્યું છે.

૮.૧૬. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે મૂળભૂત રીતે અધિનિયમિત કલમ ૨(૧૫) માં સમાવિષ્ટ "ચેરીટેબલ હેતુ" ની વ્યાખ્યાને 'કોઈપણ અન્ય સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્ધેશ્ય જેમાં નફા માટે કોઈ પ્રવૃત્તિ ચલાવવાનો સમાવેશ થતો નથી' અભિવ્યક્તિ દ્વારા મર્યાદિત કરવામાં આવી હતી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ અભિવ્યક્તિએ અમુક સંસ્થાઓને વિવિધ મુશ્કેલીઓ ઊભી કરી હતી. 'નફા માટે કોઈ પ્રવૃત્તિ ચલાવવાનો સમાવેશ ન થતો હોય' વાક્યમાં પૂરા

પાડવામાં આવેલા નિયંત્રણો નાણા અધિનિયમ, ૧૯૮૩ દ્વારા ૦૧.૦૪.૧૯૮૪ થી પડતા મૂકવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ કોઈપણ "ચેરીટેબલ સંસ્થા" દ્વારા ચલાવવામાં આવતી વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓ પર અન્ય નિયંત્રણો લાદવામાં આવ્યા હતા. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ નિયંત્રણો અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની પેટા–કલમ (૪એ) દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા. કે જે કરદાતા વ્યવસાયમાં પણ હતા તેમને અધિનિયમની કલમ ૧૧ ની પેટા–કલમ (૪) હેઠળ વ્યાપારી પ્રવૃત્તિઓ માટે હિસાબના અલગ ચોપડા રાખવા જરૂરી છે. કે રાજ્યના અમુક સાધનો જેવા કે સ્થાનિક સત્તામંડળો, હાઉસિંગ બોર્ડ, શહેરી વિકાસ સત્તામંડળો, ટી બોર્ડ, કોફી બોર્ડ, રબર બોર્ડ વગેરે જેવા વિવિધ બોર્ડ અધિનિયમની કલમ ૧૦ હેઠળ કરમાંથી બ્લેન્કેટ મુક્તિ ભોગવતા હતા અને તેમની આવક કરપાત્ર આવકનો ભાગ બનતી ન હતી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ સંસ્થાઓને અધિનિયમની કલમ ૧૧ ના શાસનને આધીન ચેરીટેબલ સંસ્થાઓ માનવામાં આવતી ન હતી, પરંતુ કલમ ૧૦ હેઠળ તેમને તેમના પોતાના અધિકાર પર સંપૂર્ણ મુક્તિ આપવામાં આવી હતી. કે વર્તમાન કરદાતા કલમ ૧૦(૨૦એ) હેઠળ આ મુક્તિ ભોગવતા હતા, કારણ કે સદર કલમ દ્વારા શહેરો, નગરો અથવા ગામડાઓના આયોજન અને વિકાસ અથવા સુધારણાના હેતુ માટે ઘડવામાં આવેલા કોઈપણ કાયદા દ્વારા અથવા તેના હેઠળ રચાયેલ કોઈપણ સત્તામંડળને મુક્તિની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે નાણા અધિનિયમ, ૨૦૦૨ દ્વારા ૧.૪.૨૦૧૩ થી અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨૦એ) રદ કરવામાં આવી. તેથી, હાઉસિંગ બોર્ડ દ્વારા ભોગવવામાં

આવતી મુક્તિ છીનવી લેવામાં આવી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે કલમ ૧૦(૨૩) હેઠળ ક્રિકેટ, હોકી, ફૂટબોલ વગેરે જેવી સ્પોર્ટ્સ બોડીઝ દ્વારા ભોગવવામાં આવતી સમાન મુક્તિ, કલમ ૧૦(૨૯) હેઠળ ચીજવસ્તુઓના માર્કેટિંગ માટેની સત્તામંડળને નાણા અધિનિયમ, ૨૦૦૨ દ્વારા કલમ ૧૦(૨૯) હેઠળ પણ પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. તેવી જ રીતે, કલમ ૧૦(૨૦) હેઠળ મુક્તિ ભોગવતા સ્થાનિક સત્તામંડળનો વ્યાપ સ્થાનિક સત્તામંડળોની સંપૂર્ણ વ્યાખ્યા રજૂ કરીને માત્ર પંચાયત, મ્યુનિસિપાલિટી, મ્યુનિસિપલ કમિટી અને કેન્ટોનમેન્ટ બોર્ડ સુધી મર્યાદિત કરવામાં આવ્યો હતો, જે અત્યાર સુધી ન હતો, જેનાથી શબ્દના વ્યાપક અર્થઘટન માટે કોઈ અવકાશ નકારી શકાયો. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આવા સત્તામંડળોએ માત્ર એટલા માટે મુક્તિ ભોગવવી જોઈએ કે તેઓ રાજ્યના સાધન તરીકે બનાવવામાં આવ્યા હતા અથવા તેઓ જાહેર હિતમાં રોકાયેલા હતા તે સિદ્ધાંતને સંસદ દ્વારા માન્યતા રદ કરવામાં આવી હતી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે કાયદાકીય આશય સ્પષ્ટ હતો કે તેમને કર મુક્તિના માર્ગ દ્વારા સરકારનો આડકતરો ટેકો મળવાનો ન હતો. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, સંસદે ફરીથી દખલ કરી અને ૧.૪.૨૦૦૯ થી નાણા અધિનિયમ, ૨૦૦૮ ની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ રજૂ કરી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ જોગવાઈ પૂરી પાડે છે કે "કોઈપણ અન્ય સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યની ઉન્નતિ" એ ચેરીટેબલ હેતુ રહેશે નહીં, જો તેમાં પ્રકૃતિ, વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયમાં કોઈ પ્રવૃત્તિ ચલાવવાનો અથવા કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં સેસ, ફી અથવા કોઈપણ અન્ય

અવેજ માટે કોઈપણ સેવા પૂરી પાડવાની કોઈપણ પ્રવૃત્તિનો સમાવેશ થતો હોય, પછી ભલે આવી આવકની પ્રકૃતિ અથવા ઉપયોગ ગમે તે હોય. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) માં સુધારો, કલમો ૧૦(૨૦એ), ૧૦(૨૯) અને ૧૦(૨૩) ના રદબાતલને પણ ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, જો અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ મહેસૂલ સૂચવે છે તેમ અને / અથવા વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે વાંચ્યું છે તેમ વાંચવામાં ન આવે તો પણ, અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨૦એ), કલમ ૧૦(૨૩) અને ૧૦(૨૯) રદ કરવાના સંસદના આશયને નિષ્ફળ બનાવવામાં આવશે.

૮.૧૭. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સંસદે ત્યારબાદ આ મુદ્દાની પુનઃમુલાકાત લીધી છે, અને નાણા અધિનિયમ, ૨૦૧૧ દ્વારા ૧.૬.૨૦૧૬ થી કલમ (૪૬) રજૂ કરીને કલમ ૧૦ હેઠળ તેમને તેમની આવકની સંપૂર્ણ મુક્તિ ફરીથી પૂરી પાડવામાં આવી છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સદર કલમ પૂરી પાડે છે કે સામાન્ય જનતાના લાભ માટે કેન્દ્ર/રાજ્ય સરકાર દ્વારા સ્થાપિત/રચિત બોર્ડ, સત્તામંડળ, બોડી અથવા ટ્રસ્ટને નિર્દિષ્ટ આવક કરમાંથી મુક્ત રહેશે, જે તેમની કોઈપણ વ્યાપારી પ્રવૃત્તિમાં ન જોડાવાને આધીન રહેશે, અને હેતુ માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સૂચિત થવાને પણ આધીન રહેશે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, કરદાતા ૧.૬.૨૦૧૬ પછી કલમ ૧૦ હેઠળ મુક્તિ માટે અરજી કરી શકે છે. એવું રજૂ

કરવામાં આવ્યું છે કે જોકે અગાઉના વર્ષો માટે, સુધારા પહેલાની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે અને કરદાતાને કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈની કસોટી પાસ કરવી પડશે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તેથી, ભૂતકાળના વર્ષોના સંદર્ભમાં, કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની હોવાનું જણાય છે, તેથી અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ લાગુ પડશે અને તેથી, કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને ચેરીટેબલ હેતુ માટે કહી શકાય નહીં અને તેથી, કરદાતા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ દાવા મુજબ મુક્તિ માટે હકદાર નથી.

૮.૧૮. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈમાં માત્ર કરદાતાએ વ્યવસાય, વાણિજ્ય અથવા વેપારના સ્વરૂપમાં પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવાની જરૂર છે, પછી ભલે કરદાતા આવી પ્રવૃત્તિઓમાંથી નફો મેળવતો હોય કે ન હોય અને નફો કમાવવો એ મુખ્ય હેતુ હોય કે ન હોય. કલમ ૨(૧૫) માં ચેરીટેબલ હેતુ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે જેમાં (૧) ગરીબોને રાહત, (૨) શિક્ષણ, (૩) તબીબી રાહત, (૪) સ્મારકો અથવા કલાત્મક અથવા ઐતિહાસિક રસના સ્થળો અથવા વસ્તુઓની જાળવણી અને (૫) કોઈપણ અન્ય "સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્ય" ની ઉન્નતિ સામેલ છે.

એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ (૧) અને (૨) લાગુ પડશે જો ટ્રસ્ટની પ્રવૃત્તિને "કોઈપણ અન્ય સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના

ઉદ્દેશ્યની ઉન્નતિ" ની માનવામાં આવે. જોગવાઈ વધુમાં પૂરી પાડે છે કે આવી પ્રવૃત્તિઓ ચેરીટેબલ રહેશે નહીં જો તેમાં વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કોઈપણ પ્રવૃત્તિ ચલાવવાનો, અથવા કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં સેસ અથવા ફી અથવા કોઈપણ અવેજ માટે કોઈપણ સેવા પૂરી પાડવાની કોઈપણ પ્રવૃત્તિનો સમાવેશ થતો હોય, પછી ભલે આવી પ્રવૃત્તિમાંથી આવકની પ્રકૃતિ, ઉપયોગ, અથવા જાળવણી ગમે તે હોય.

એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ કે તેમાંની જોગવાઈ કરદાતા ટ્રસ્ટને કોઈપણ સરકારી કાયદા અથવા ગેઝેટ અથવા અધિનિયમ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા ટ્રસ્ટ તરીકે અલગ પાડતી નથી. ન તો આ જોગવાઈઓ એવું સ્પષ્ટ કરે છે કે તે કોઈ ઔદ્યોગિક વિસ્તાર અથવા નગર/શહેરના વિકાસની પ્રવૃત્તિંઓ ચલાવતા કોઈપણ સત્તામ ડળને લાગુ પડશે નહીં.

૮.૧૯. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તાએ (૧) ગરીબોને રાહત, (૨) શિક્ષણ, (૩) તબીબી રાહત, (૪) સ્મારકો અથવા કલાત્મક અથવા ઐતિહાસિક રસના સ્થળો અથવા વસ્તુઓની જાળવણીના સ્વરૂપમાં કોઈ પ્રવૃત્તિ હાથ ધરી હોવાનો દાવો કર્યો નથી. એપેલેટ સત્તામંડળો બધાએ સંમત થયા છે કે ઔડા જેવા સત્તામંડળો એવી તમામ પ્રવૃત્તિઓ ચલાવી રહ્યા છે જે "કોઈપણ અન્ય સામાન્ય જાહેર

ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યની ઉન્નતિ" માટે છે. તેથી તે સ્પષ્ટ છે કે અપીલકર્તા જેવા સત્તામંડળોએ પ્રવૃત્તિઓને ચેરીટેબલ હોવાનો દાવો કરવા માટે જોગવાઈમાં નિર્ધારિત શરતો પૂર્ણ કરવી પડશે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે જોગવાઈઓ એ સ્પષ્ટ કરતી નથી કે અપીલકર્તા દ્વારા ચલાવવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓ નફાના હેતુ સાથે હોવી જોઈએ જેથી તે ચેરીટેબલ ન માનવામાં આવે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે તે જે જણાવે છે તે એ છે કે પ્રવૃત્તિઓ 'વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની' હોવી જોઈએ.

૮.૨૦. મહેસૂલ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી ભટ્ટે તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં ઈન્ડિયન ટ્રેડ પ્રમોશન ઓર્ગેનાઇઝેશન વિરુદ્ધ ડાયરેક્ટર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (એક્ઝેમ્પ્શન) (૨૦૧૫) ૩૭૧ આઇટીઆર ૩૩૩ (દિલ્હી) (પેરા ૪૫ થી ૪૮) ના કેસમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટના નિર્ણય અને ટ્રિબ્યુન વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, ચંદીગઢ, ૩૯૦ આઇટીઆર ૫૪૭ (પંજાબ અને હરિયાણા) (પેરા ૪૮ થી ૬૧) ના કેસમાં પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે કે અધિનિયમની કલમ ૨(૧૩) માં સમાવિષ્ટ "વ્યવસાય" ની વ્યાખ્યાને ધ્યાનમાં લેતા કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓ કહી શકાય.

ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરીને અને નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, વર્તમાન અપીલોને ફગાવી દેવાની અને કાયદાના પ્રશ્નનો ઉત્તર મહેસૂલની

તરફેણમાં અને કરદાતાની વિરુદ્ધમાં આપવાની વિનંતી કરવામાં આવે છે.

૧. ઈન્ડિયન ટ્રેડ પ્રમોશન ઓર્ગેનાઇઝેશન વિરુદ્ધ ડાયરેક્ટર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (એક્ઝેમ્પ્શન) (૨૦૧૫) ૩૭૧ આઈટીઆર ૩૩૩ (દિલ્હી).

૨. ટ્રિબ્યુન વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, ચંદીગઢ, ૩૯૦ આઈટીઆર ૫૪૭ (પંજાબ અને હરિયાણા).

૩. જમ્મુ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય આઇ.ટી.એ. નં. ૧૬૪/૨૦૧૪ તારીખ ૭.૧૧.૨૦૧૩ જમ્મુ અને કાશ્મીર હાઈકોર્ટ દ્વારા અપાયેલ.

૪. રાજા રામેશ્વર રાવ વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ ૪૨ આઈટીઆર ૧૭૯ (સુપ્રીમ કોર્ટ).

૫. જલંધર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિરુદ્ધ સીઆઇટી (૨૦૧૦) ૩૫ એસઓટી ૧૫ (એઆરએસ) (યુઆરઓ) આઈટીએટી અમૃતસર બેન્ચ.

૬.

૯.૦. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને લંબાણપૂર્વક સાંભળવામાં આવ્યા.

૧૦. વર્તમાન અપીલમાં આ કોર્ટની વિચારણા માટે ઉઠાવવામાં આવેલો ટૂંકો પરંતુ રસપ્રદ કાયદાનો પ્રશ્ન એ છે કે શું કરદાતા– ઔડાની પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કહી શકાય જેથી અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની વ્યાખ્યામાં કરદાતાનો ચેરીટેબલ સંસ્થા તરીકેનો દરજ્જો નકારી શકાય?

આ કોર્ટની વિચારણા માટે ઉઠાવવામાં આવેલો બીજો પ્રશ્ન એ છે કે શું કરદાતાની પ્રવૃત્તિને સેસ અથવા ફી અથવા અન્ય કોઈ અવેજ માટે કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈપણ સેવા પૂરી પાડવાની પ્રવૃત્તિ કહી શકાય, કારણ કે કરદાતા ગુજરાત નગર રચના અધિનિયમની જોગવાઈ હેઠળ ફરજ બજાવીને ફી એકત્ર કરી રહ્યા છે / વસૂલ કરી રહ્યા છે અને તેથી, શું અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈનો બીજો ભાગ લાગુ પડશે જેથી કરદાતા દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ દાવો કરાયેલ મુક્તિને નકારી શકાય?

૧૧. ઉપરોક્ત પ્રશ્નોની વિચારણા કરતી વખતે, ગુજરાત નગર રચના અધિનિયમની સંબંધિત જોગવાઈઓ, જે હેઠળ કરદાતાની શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે રચના કરવામાં આવી છે અને શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે

કરદાતાની સત્તાઓ અને કાર્યો ધ્યાનમાં લેવા જરૂરી છે, જેથી એ મૂલ્યાંકન કરી શકાય કે શું શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ હોવાને નાતે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કહી શકાય?

ગુજરાત નગર રચના અધિનિયમની સંબંધિત જોગવાઈઓ, જે હેઠળ કરદાતા ઔડાની શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે રચના કરવામાં આવી છે તે નીચે મુજબ છે:

> *કલમ ૨(૮): "વિકાસ" એટલે, તેના તમામ વ્યાકરણના ફેરફારો અને સમાન અભિવ્યક્તિઓ સાથે, જમીનમાં, તેના પર અથવા તેની નીચે કોઈ બાંધકામ, ઈજનેરી, ખાણકામ અથવા અન્ય કામગીરીઓ હાથ ધરવી અથવા કોઈ ઈમારત અથવા જમીનમાં અથવા કોઈ ઈમારત અથવા જમીનના ઉપયોગમાં કોઈ ભૌતિક ફેરફાર કરવો, અને તેમાં જમીનની રૂપરેખા અને પેટા-વિભાગનો સમાવેશ થાય છે;*
>
> *કલમ ૨(૨૮): "શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ" એટલે કલમ ૨૨ હેઠળ રચાયેલ શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ;*
>
> *કલમ ૨(૨૯): "શહેરી વિકાસ વિસ્તાર" એટલે કલમ ૨૨ હેઠળ શહેરી વિકાસ વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરાયેલ વિસ્તાર.*

કલમ ૨૨: શહેરી વિકાસ વિસ્તારની જાહેરાત અને શહેરી વિકાસ સત્તામંડળની રચના:- (૧) જ્યાં રાજ્ય સરકારનો એવો અભિપ્રાય હોય કે રાજ્યમાં કોઈ શહેરી વિસ્તાર અથવા શહેરી વિસ્તારોના જૂથ સાથે જરૂરી ગણવામાં આવે તેવા નજીકના વિસ્તારોના યોગ્ય વિકાસ અથવા પુનઃવિકાસનો ઉદ્દેશ્ય, પછી ભલે તે કલમ ૩ હેઠળ અગાઉથી જ જાહેર કરાયેલ વિકાસ વિસ્તાર હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યો હોય કે ન હોય, તેના વિકાસ અથવા પુનઃવિકાસનું કામ વિસ્તાર વિકાસ સત્તામંડળને બદલે કોઈ વિશેષ સત્તામંડળને સોંપવાથી શ્રેષ્ઠ રીતે પાર પાડી શકાશે, તો રાજ્ય સરકાર જાહેરનામા દ્વારા, તેવા વિસ્તારને શહેરી વિકાસ વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરી શકશે અને તેવા વિસ્તાર માટે એક સત્તામંડળની રચના કરી શકશે જેને તે વિસ્તારનું શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ કહેવામાં આવશે, અને ત્યારબાદ આ અધિનિયમ હેઠળ વિકાસ વિસ્તારના વિકાસ અથવા પુનઃવિકાસને લગતી વિસ્તાર વિકાસ સત્તામંડળની તમામ સત્તાઓ અને કાર્યો, આવા શહેરી વિકાસ વિસ્તારના સંબંધમાં, આવા શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ દ્વારા વાપરવામાં અને બજાવવામાં આવશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલ દરેક જાહેરનામું તે વિસ્તારની હદ વ્યાખ્યાયિત કરશે જેને તે લાગુ પડે છે.

૨[(૨એ) રાજ્ય સરકાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા, કોઈ વિસ્તારનો શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં સમાવેશ કરી શકશે અથવા તેમાંથી બાકાત કરી શકશે, બે અથવા વધુ શહેરી વિકાસ વિસ્તારોને ભેળવીને એક શહેરી વિકાસ વિસ્તાર બનાવી શકશે, કોઈ શહેરી વિકાસ વિસ્તારને વિવિધ શહેરી વિકાસ વિસ્તારોમાં વિભાજિત કરી શકશે અને આવા વિભાજિત શહેરી વિકાસ વિસ્તારને અન્ય કોઈ શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં સમાવી શકશે.]

(૩) પેટા–કલમ (૧) હેઠળ રચાયેલ દરેક શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ ઉપરોક્ત નામ ધરાવતું, શાશ્વત ઉત્તરાધિકાર અને સામાન્ય મહોર ધરાવતું, જંગમ અને સ્થાવર બંને પ્રકારની મિલકત પ્રાપ્ત કરવાની, ધારણ કરવાની અને નિકાલ કરવાની સત્તા ધરાવતું અને કરાર કરવાની સત્તા ધરાવતું એક બોડી કોર્પોરેટ ગણાશે અને ઉક્ત નામથી દાવો કરી શકશે અને તેના પર દાવો થઈ શકશે.

(૪) શહેરી વિકાસ સત્તામંડળમાં નીચેના સભ્યોનો સમાવેશ થશે:– (૧) રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિમાયેલ અધ્યક્ષ; (૨) આવી વ્યક્તિઓ, જે સંખ્યામાં ૩[ચાર] થી વધુ ન હોય, જેઓ શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કાર્યરત સ્થાનિક સત્તામંડળ અથવા સત્તામંડળોના સભ્યો હોય, જેમને

રાજ્ય સરકાર દ્વારા નામાંકિત કરવામાં આવે; (૩) ૪[ત્રણ અધિકારીઓ] જે રાજ્ય સરકારના હોય, જેમને તે સરકાર દ્વારા હોદ્દાની રૂએ નામાંકિત કરવામાં આવે; (૪) શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં, અથવા જેમ કેસ હોય તેમ, તેના ભાગમાં કાર્યરત જિલ્લા પંચાયતોના પ્રમુખો, હોદ્દાની રૂએ; (૫) મુખ્ય નગર આયોજક અથવા તેમના પ્રતિનિધિ, હોદ્દાની રૂએ; (૬) શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કાર્યરત સ્થાનિક સત્તામંડળ અથવા સત્તામંડળોના મુખ્ય ઈજનેર અથવા ઈજનેરો અથવા તેમના નામાંકિત વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓ, હોદ્દાની રૂએ; ૫[(૬-અ) શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કાર્યરત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનના મ્યુનિસિપલ કમિશનર, જો કોઈ હોય, તો હોદ્દાની રૂએ;] (૭) રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિમાયેલ સભ્ય સચિવ જેમને શહેરી વિકાસ સત્તામંડળના મુખ્ય કારોબારી અધિકારી તરીકે પણ નામ આપવામાં આવશે.

(૫) કલમ ૫ ની પેટા-કલમ (૫) થી (૧૨) ની જોગવાઈઓ શહેરી વિકાસ સત્તામંડળના સંબંધમાં તે જ રીતે લાગુ પડશે જેમ તે વિસ્તાર વિકાસ સત્તામંડળના સંબંધમાં લાગુ પડે છે, તેમાં માત્ર એ સુધારો રહેશે કે સદર પેટા-કલમમાં વિસ્તાર વિકાસ સત્તામંડળના સંદર્ભોને શહેરી વિકાસ સત્તામંડળના સંદર્ભો તરીકે અર્થઘટન કરવામાં આવશે.

કલમ ૨૩: શહેરી વિકાસ સત્તામંડળની સત્તાઓ અને કાર્યો:–

(૧) શહેરી વિકાસ સત્તામંડળની સત્તાઓ અને કાર્યો નીચે મુજબ રહેશે:– (૧) શહેરી વિકાસ વિસ્તાર માટે આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ વિકાસ યોજનાઓ તૈયાર કરવાનું હાથ ધરવું; (૨) જો રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેવો નિર્દેશ આપવામાં આવે તો, આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ નગર રચના યોજનાઓ તૈયાર કરવાનું હાથ ધરવું; (૩) વિકાસ યોજનાઓ અથવા નગર રચના યોજનાઓ તૈયાર કરવા માટે શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં સર્વેક્ષણો કરવા; (૪) શહેરી જમીનના આયોજન, વિકાસ અને ઉપયોગને લગતી બાબતોમાં શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કાર્યરત સ્થાનિક સત્તામંડળ અથવા સત્તામંડળો અને અન્ય વૈધાનિક સત્તામંડળોને માર્ગદર્શન, નિર્દેશ અને સહાય આપવી; (૫) શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં વિકાસ યોજના અનુસાર વિકાસ પ્રવૃત્તિઓનું નિયંત્રણ કરવું; ૩ [(૫–અ) વિકાસની પરવાનગી માટે યોગ્ય સત્તામંડળને સબમિટ કરાયેલા દસ્તાવેજોની ચકાસણી માટે વિનિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી સુરક્ષા ફી લાદવી અને વસૂલ કરવી;] (૬) પાણી પુરવઠા, ગટરના નિકાલ અને અન્ય સેવાઓ અને સુવિધાઓની જોગવાઈના સંબંધમાં કામો પાર પાડવા; ૪ [(૬–અ) ખંડ (૬) માં ઉલ્લેખિત કામોના અમલીકરણ માટે અને વિનિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી અન્ય સેવાઓ અને સુવિધાઓની

જોગવાઈ માટે આવી ફી લાદવી અને વસૂલ કરવી;] (૭) તેને યોગ્ય લાગે તે મુજબ જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકત પ્રાપ્ત કરવી, ધારણ કરવી, વ્યવસ્થાપન કરવું અને નિકાલ કરવો; (૮) કોઈ પણ સ્થાનિક સત્તામંડળ, વ્યક્તિ અથવા સંસ્થા સાથે શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તેના કાર્યો બજાવવા માટે જરૂરી માને તેવા કરાર, સમજૂતી અથવા વ્યવસ્થા કરવી; (૯) સમય સમય પર રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેને સોંપવામાં આવે તેવા કોઈ પણ વિકાસ કાર્યો શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કરવા; (૧૦) આવી અન્ય સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો અને અન્ય કાર્યો બજાવવા જે ઉપરોક્ત સત્તાઓ અને કાર્યોમાંથી કોઈ પણના પૂરક, આનુષંગિક અથવા પરિણામી હોય અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિર્દેશિત કરવામાં આવે.

(૨) શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ, રાજ્ય સરકારની મંજૂરીથી, શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કાર્યરત સ્થાનિક સત્તામંડળ અથવા સત્તામંડળોને ૫ [તેની કોઈ પણ સત્તાઓ અને કાર્યો] સોંપી શકશે.

(૩) શહેરી વિકાસ સત્તામંડળની કચેરી રાજ્ય સરકાર આ સંદર્ભમાં સ્પષ્ટ કરે તેવા સ્થળે રહેશે.

કલમ ૪૦. નગર રચના યોજના બનાવવી અને તેની વિગતો:-

(૧) આ અધિનિયમ અથવા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદાની જોગવાઈને આધીન, યોગ્ય સત્તામંડળ, અંતિમ વિકાસ યોજનામાં, જો કોઈ હોય, દરખાસ્તોને ધ્યાનમાં રાખીને વિકાસ વિસ્તાર અથવા તેના કોઈ ભાગ માટે એક અથવા વધુ નગર રચના યોજનાઓ બનાવી શકશે. (૨) નગર રચના યોજના આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર એવી કોઈ પણ જમીનના સંબંધમાં બનાવી શકાશે જે- (૧) વિકાસની પ્રક્રિયામાં હોય; ૧ [(૨) રહેણાંક અથવા વ્યાપારી અથવા ઔદ્યોગિક અથવા બાંધકામના હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાય તેવી શક્યતા હોય; અથવા] (૩) અગાઉથી જ બાંધકામ થયેલ હોય. સ્પષ્ટતા:- આ પેટા-કલમના હેતુ માટે અભિવ્યક્તિમાં એવી કોઈ પણ જમીનનો સમાવેશ થશે જેનો ઉપયોગ ખુલ્લી જગ્યાઓ, રસ્તાઓ, શેરીઓ, ઉદ્યાનો, આનંદ અથવા મનોરંજનના મેદાનો, પાર્કિંગની જગ્યાઓ તરીકે અથવા પૂરી પાડવાના હેતુ માટે અથવા નગર રચના યોજનાને આનુષંગિક જમીન પર અથવા તેની નીચે કોઈ પણ કામના અમલીકરણના હેતુ માટે થવાની શક્યતા હોય, ભલે તે બાંધકામના કામના સ્વરૂપમાં હોય કે ન હોય.

(૩) નગર રચના યોજના નીચેની કોઈ પણ બાબત માટે જોગવાઈ કરી શકશે, એટલે કે:- (ક) ખાલી અથવા અગાઉથી જ બાંધકામ થયેલી

જમીનની રૂપરેખા અથવા પુનઃ રૂપરેખા તૈયાર કરવી; (ખ) નીચાણવાળા, ભેજવાળા અથવા બિનઆરોગ્યપ્રદ વિસ્તારોને ભરવા અથવા સુધારવા, અથવા જમીનને સમતલ કરવી; (ગ) નવી શેરીઓ અથવા રસ્તાઓની રૂપરેખા તૈયાર કરવી, રસ્તાઓ અને શેરીઓનું નિર્માણ, માર્ગ પરિવર્તન, વિસ્તરણ, ફેરફાર, સુધારણા અને બંધ કરવા અને સંદેશાવ્યવહાર બંધ કરવા; (ઘ) ઈમારતો, પુલો અને અન્ય માળખાંઓનું નિર્માણ, ફેરફાર અને હટાવવા; (ચ) રસ્તાઓ, ખુલ્લી જગ્યાઓ, બગીચાઓ, મનોરંજનના મેદાનો, શાળાઓ, બજારો, ગ્રીન-બેલ્ટ, ડેરીઓ, પરિવહન સુવિધાઓ, તમામ પ્રકારના જાહેર હેતુઓ માટે જમીનની ફાળવણી અથવા આરક્ષણ; (છ) ડ્રેનેજ, જેમાં ગટર, સપાટી અથવા પેટાળની ગટર અને ગટરના નિકાલનો સમાવેશ થાય છે; (જ) વીજળી વ્યવસ્થા; (ઝ) પાણી પુરવઠો; (ટ) ઐતિહાસિક અથવા રાષ્ટ્રીય હિત અથવા પ્રાકૃતિક સૌંદર્યની વસ્તુઓની, અને વાસ્તવમાં ધાર્મિક હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાતી ઈમારતોની જાળવણી; (ઠ) સામાજિક અને આર્થિક રીતે પછાત વર્ગના લોકોને રહેઠાણ પૂરું પાડવાના હેતુ માટે યોજના હેઠળ આવરી લેવાયેલ કુલ વિસ્તારના દસ ટકા અથવા તેની શક્ય તેટલી નજીકની ટકાવારી સુધી જમીનનું આરક્ષણ; ૨ [૩ [(ડડ) (ક) યોજના હેઠળ આવરી લેવાયેલ કુલ વિસ્તારમાંથી નીચે મુજબની હદ સુધી જમીનની ફાળવણી.- (૧) પંદર ટકા રસ્તાઓ માટે, (૨) પાંચ ટકા ઉદ્યાનો,

રમતના મેદાનો, બગીચા અને ખુલ્લી જગ્યા માટે, (૩) પાંચ ટકા ડ્રાફ્ટ નગર રચના યોજનામાં દર્શાવેલ શાળા, દવાખાનું, ફાયર બ્રિગેડ, જાહેર ઉપયોગી સ્થળ જેવા સામાજિક માળખા માટે, અને (૪) વિકાસની પ્રકૃતિના આધારે રહેણાંક, વ્યાપારી અથવા ઔદ્યોગિક ઉપયોગ માટે યોગ્ય સત્તામંડળ દ્વારા વેચાણ માટે પંદર ટકા: પરંતુ શરત એ છે કે પેરાગ્રાફ (૧) થી (૩) માં નિર્દિષ્ટ જમીનની ફાળવણીની ટકાવારી વિકાસની પ્રકૃતિના આધારે અને લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર બદલી શકાશે; (ખ) પેટા–ખંડ (ક) ના પેરા (૪) માં ઉલ્લેખિત જમીનના વેચાણમાંથી પ્રાપ્ત થતી રકમનો ઉપયોગ માળખાગત સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના હેતુ માટે કરવામાં આવશે; (ગ) પેટા–ખંડ (ક) ના પેરાગ્રાફ (૨) અને (૩) માં ઉલ્લેખિત હેતુઓ માટે ફાળવવામાં આવેલી જમીન જાહેર હેતુ સિવાય અન્ય હેતુઓ માટે યોજનાઓના ફેરફાર દ્વારા બદલવામાં આવશે નહીં;]] (ઢ) ઈમારતોની આસપાસ જાળવવાની ખુલ્લી જગ્યા, પ્લોટ માટે બાંધકામ વિસ્તારની ટકાવારી, નિર્દિષ્ટ વિસ્તારોમાં માન્ય ઈમારતોની સંખ્યા, કદ, ઊંચાઈ અને લક્ષણો, એવા હેતુઓ કે જેના માટે ઈમારતો અથવા નિર્દિષ્ટ વિસ્તારો ફાળવી શકાય અથવા ન ફાળવી શકાય, પ્લોટનું પેટા–વિભાજન, નિર્દિષ્ટ સમયગાળામાં કોઈપણ વિસ્તારમાં જમીનનો વાંધાજનક ઉપયોગ બંધ કરવો, પાર્કિંગની જગ્યા અને કોઈપણ ઈમારત માટે લોડિંગ અને અનલોડિંગની જગ્યા અને પ્રોજેક્શન અને

જાહેરાતના બોર્ડના કદ અથવા સ્થાનોના સંબંધમાં શરતો અને નિયંત્રણો લાદવા; (ણ) યોજનાના યોગ્ય અમલીકરણ માટે જરૂરી હોય ત્યાં સુધી, રાજ્ય વિધાનસભાના કોઈપણ અધિનિયમ અથવા કોઈપણ અધિનિયમો જેને રાજ્ય વિધાનસભા સુધારવા માટે સક્ષમ હોય તેના હેઠળ બનાવેલા અથવા બહાર પાડેલા કોઈપણ નિયમ, પેટા-નિયમ, વિનિયમ, જાહેરનામું અથવા હુકમને સ્થગિત કરવો: પરંતુ શરત એ છે કે આ ખંડ હેઠળ કોઈપણ સ્થગિતતા રાજ્ય સરકાર દ્વારા પ્રાથમિક યોજના મંજૂર કરવાનો ઈનકાર કરવાના કિસ્સામાં, અથવા કલમ ૬૬ હેઠળ યોજના પાછી ખેંચવાના કિસ્સામાં, અથવા અંતિમ યોજના અમલમાં આવવા પર કાર્ય કરવાનું બંધ કરી દેશે; (ત) આ અધિનિયમના ઉદ્દેશ્યો સાથે અસંગત ન હોય તેવી અન્ય બાબતો જે નિયત કરવામાં આવે.

કલમ ૯૧: યોગ્ય સત્તામંડળનું ફંડ:-

(૧) યોગ્ય સત્તામંડળ પાસે પોતાનું ફંડ હશે અને જાળવશે જેમાં નીચેની રકમ જમા કરવામાં આવશે- (ક) સત્તામંડળ દ્વારા અનુદાન, લોન, ૧[એડવાન્સ, ફી, વિકાસ ચાર્જ અથવા અન્યથા] દ્વારા મેળવેલા તમામ નાણાં; (ખ) તેના ઉપક્રમો, પ્રોજેક્ટ્સ અને અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી મેળવેલા તમામ નાણાં; (ગ) સ્થાનિક સત્તામંડળો તરફથી એવો ફાળો જે રાજ્ય સરકાર સત્તામંડળના ફંડમાં જમા કરવા

માટે સમય સમય પર નિર્દિષ્ટ કરે. (૨) યોગ્ય સત્તામંડળના ફંડનો ઉપયોગ નીચેની બાબતોને પહોંચી વળવા માટે કરવામાં આવશે– (ક) આ અધિનિયમના વહીવટમાં થયેલ ખર્ચ; (ખ) આ અધિનિયમના હેતુઓ માટે જમીન સંપાદનનો ખર્ચ; (ગ) વિકાસ વિસ્તારમાં જમીનના કોઈપણ વિકાસ માટેનો ખર્ચ; (ઘ) રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિર્દેશિત અન્ય હેતુઓ માટેનો ખર્ચ. (૩) યોગ્ય સત્તામંડળ પોતાના ફંડમાંથી નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેટલી રકમ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અથવા આ બાબતે રાજ્ય સરકાર દ્વારા માન્ય અન્ય કોઈપણ બેંકમાં ચાલુ ખાતામાં રાખી શકશે અને સદર રકમથી વધુની કોઈપણ રકમનું રોકાણ રાજ્ય સરકાર દ્વારા માન્ય કરવામાં આવે તે રીતે કરવામાં આવશે. (૪) રાજ્ય સરકાર યોગ્ય સત્તામંડળને આ અધિનિયમ હેઠળ તેના કાર્યો બજાવવા માટે જરૂરી લાગે તેવા અનુદાન, એડવાન્સ અને લોન આપી શકશે અને આ રીતે આપવામાં આવેલ તમામ અનુદાન, લોન અને એડવાન્સ રાજ્ય સરકાર નક્કી કરે તેવી શરતો અને નિયમો પર આપવામાં આવશે.

કલમ ૯૫: હિસાબો અને ઓડિટ:–

(૧) યોગ્ય સત્તામંડળ યોગ્ય હિસાબો અને અન્ય સંબંધિત રેકોર્ડ્સ જાળવશે અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિયત કરવામાં આવે તેવા ફોર્મેટમાં બેલેન્સ શીટ સહિત હિસાબોનું વાર્ષિક સ્ટેટમેન્ટ તૈયાર કરશે. (૨)

યોગ્ય સત્તામંડળના હિસાબોનું વાર્ષિક ધોરણે રાજ્યના એકાઉન્ટન્ટ જનરલ દ્વારા ઓડિટ કરવામાં આવશે અને આવા ઓડિટના સંબંધમાં તેમના દ્વારા કરવામાં આવતો કોઈપણ ખર્ચ સત્તામંડળ દ્વારા એકાઉન્ટન્ટ જનરલને ચૂકવવાપાત્ર રહેશે. (૩) યોગ્ય સત્તામંડળના હિસાબોના ઓડિટના સંબંધમાં એકાઉન્ટન્ટ જનરલ અથવા તેમના દ્વારા નિમાયેલ કોઈપણ વ્યક્તિ પાસે આવા ઓડિટના સંબંધમાં એવા જ અધિકારો, વિશેષાધિકારો અને સત્તા રહેશે જે એકાઉન્ટન્ટ જનરલ પાસે સરકારી હિસાબોના સંબંધમાં હોય છે અને ખાસ કરીને ચોપડા, હિસાબો, સંબંધિત વાઉચર અને અન્ય દસ્તાવેજો અને કાગળો રજૂ કરવાની માંગ કરવાનો અને યોગ્ય સત્તામંડળની કચેરીની તપાસ કરવાનો અધિકાર રહેશે. (૪) એકાઉન્ટન્ટ જનરલ અથવા તેમના દ્વારા અધિકૃત અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા પ્રમાણિત કર્યા મુજબના સત્તામંડળના હિસાબો, તેના પરના ઓડિટ રિપોર્ટ સાથે, વાર્ષિક ધોરણે રાજ્ય સરકારને મોકલવામાં આવશે.

૧૨. નગર રચના અધિનિયમની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ પરથી, એ તારવી શકાય છે કે કરદાતાની નગર રચના અધિનિયમની કલમ ૨૨ ની જોગવાઈઓ હેઠળ શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ તરીકે રચના કરવામાં આવી છે. શહેરી વિકાસ સત્તામંડળની રચનાનો ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ શહેરી વિસ્તારનો યોગ્ય વિકાસ અથવા પુનઃવિકાસ છે. શહેરી વિકાસ સત્તામંડળમાં (૧) રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિમાયેલ

અધ્યક્ષ; (૨) આવી વ્યક્તિઓ, જે સંખ્યામાં [ચાર] થી વધુ ન હોય, જેઓ શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કાર્યરત સ્થાનિક સત્તામંડળ અથવા સત્તામંડળોના સભ્યો હોય, જેમને રાજ્ય સરકાર દ્વારા નામાંકિત કરવામાં આવે; (૩) ત્રણ અધિકારીઓ જે રાજ્ય સરકારના હોય, જેમને તે સરકાર દ્વારા હોદ્દાની રૂએ નામાંકિત કરવામાં આવે; (૪) શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં, અથવા જેમ કેસ હોય તેમ, તેના ભાગમાં કાર્યરત જિલ્લા પંચાયતોના પ્રમુખો, હોદ્દાની રૂએ; (૫) મુખ્ય નગર આયોજક અથવા તેમના પ્રતિનિધિ, હોદ્દાની રૂએ; (૬) શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કાર્યરત સ્થાનિક સત્તામંડળ અથવા સત્તામંડળોના મુખ્ય ઈજનેર અથવા ઈજનેરો અથવા તેમના નામાંકિત વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓ, હોદ્દાની રૂએ; ૫[(૬-અ) શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં કાર્યરત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનના મ્યુનિસિપલ કમિશનર, જો કોઈ હોય, તો હોદ્દાની રૂએ;] (૭) રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિમાયેલ સભ્ય સચિવ જેમને શહેરી વિકાસ સત્તામંડળના મુખ્ય કારોબારી અધિકારી તરીકે પણ નામ આપવામાં આવશે, તેમનો સમાવેશ થાય છે. આમ, શહેરી વિકાસ સત્તામંડળની રચના રાજ્ય સરકારના નિયંત્રણને આધીન છે. કલમ ૨૩ માં સમાવિષ્ટ શહેરી વિકાસ સત્તામંડળની સત્તાઓ અને કાર્યો અત્રે ઉપર ટાંકવામાં આવ્યા છે. નગર રચના અધિનિયમની કલમ ૪૦ ને ધ્યાનમાં લેતા, શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ દ્વારા તૈયાર કરાયેલ નગર રચના યોજના જે શહેરી વિકાસ વિસ્તારના વિકાસ માટે રાજ્ય સરકારની મંજૂરીને આધીન તૈયાર કરવામાં આવી છે, તે રસ્તાઓ, ખુલ્લી જગ્યાઓ, બગીચાઓ, મનોરંજનના મેદાનો, શાળાઓ, બજારો, ગ્રીન-બેલ્ટ, ડેરીઓ, પરિવહન સુવિધાઓ, તમામ પ્રકારના

જાહેર હેતુઓ; ડ્રેનેજ, જેમાં ગટર, સપાટી અથવા પેટાળની ગટર અને ગટરના નિકાલનો સમાવેશ થાય છે; વીજળી વ્યવસ્થા; પાણી પુરવઠો વગેરે માટે પણ જોગવાઈ કરે છે. નગર રચના યોજના ઐતિહાસિક અથવા રાષ્ટ્રીય હિત અથવા પ્રાકૃતિક સૌંદર્યની વસ્તુઓની, અને વાસ્તવમાં ધાર્મિક હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાતી ઈમારતો માટે પણ જોગવાઈ કરે છે. યોજના સામાજિક અને આર્થિક રીતે પછાત વર્ગના લોકોને રહેઠાણ પૂરું પાડવાના હેતુ માટે યોજના હેઠળ આવરી લેવાયેલ કુલ વિસ્તારના દસ ટકા અથવા તેની શક્ય તેટલી નજીકની ટકાવારી સુધી જમીનનું આરક્ષણ પણ પૂરી પાડે છે. કલમ ૪૦(૧)(ડડ) મુજબ ઉપરોક્ત હેતુઓ માટે યોજના હેઠળ આવરી લેવાયેલ કુલ વિસ્તારની અમુક ટકાવારી નિર્ધારિત કરીને ફાળવવામાં આવે છે. કુલ વિસ્તારમાંથી પંદર ટકા રસ્તાઓના હેતુ માટે, પાંચ ટકા ઉદ્યાનો, રમતના મેદાનો, બગીચા અને ખુલ્લી જગ્યા માટે, પાંચ ટકા ડ્રાફ્ટ નગર રચના યોજનામાં દર્શાવેલ શાળા, દવાખાનું, ફાયર બ્રિગેડ, જાહેર ઉપયોગી સ્થળ જેવા સામાજિક માળખા માટે અને પંદર ટકા વિકાસની પ્રકૃતિના આધારે રહેણાંક, વ્યવસાયિક અથવા ઔદ્યોગિક ઉપયોગ માટે યોગ્ય સત્તામંડળ દ્વારા વેચાણ માટે ફાળવવામાં આવે છે. છેલ્લી પંદર ટકા નગર રચના યોજના હેઠળ વિકાસની પ્રકૃતિના આધારે રહેણાંક, વ્યવસાયિક અથવા ઔદ્યોગિક ઉપયોગ માટે યોગ્ય સત્તામંડળ દ્વારા વેચાણ માટે નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. ડ્રેનેજ, રસ્તાઓ, બગીચાઓ, શાળાઓ, બજારો, પાણી પુરવઠા વગેરે તરફના ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે યોગ્ય સત્તામંડળ / શહેરી વિકાસ સત્તામંડળને કુલ વિસ્તારના ૧૫% ની હદ સુધી સદર પ્લોટ / જમીન વેચવાની

પરવાનગી છે. જેથી મહત્તમ કિંમત મેળવી શકાય અને તેનો ઉપયોગ શહેરી વિકાસ વિસ્તારના વિકાસ માટે કરી શકાય અને પક્ષપાત અને સગાવાદના કોઈપણ આક્ષેપને ટાળવા માટે, પ્લોટ જાહેર હરાજી દ્વારા વેચવામાં આવે છે. એ નોંધવું જરૂરી છે કે પ્લોટ વેચીને અથવા કેટલીક ફી / ચાર્જ વસૂલ કરીને શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ હોવાના નાતે કરદાતા દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલી સંપૂર્ણ રકમનો ઉપયોગ શહેરી સત્તામંડળ દ્વારા માત્ર શહેરી વિકાસ વિસ્તારમાં વિકાસના હેતુ માટે જ કરવાનો રહે છે અને અન્ય કોઈ હેતુ માટે નહીં. વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે એવું અવલોકન કર્યું છે અને ઠરાવ્યું છે કે કરદાતા કુલ વિસ્તારના ૧૫% ની હદ સુધી પ્લોટ જાહેર હરાજી દ્વારા વેચે છે અને મહત્તમ રકમ મેળવે છે, તે નફાખોરી સમાન છે અને તેથી, કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ વ્યવસાયના સ્વરૂપની હોવાનું કહી શકાય. જોકે, આમ ઠરાવતી વખતે, વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે શહેરી વિકાસ સત્તામંડળને કુલ વિસ્તારના વધુમાં વધુ ૧૫% ની હદ સુધી પ્લોટ વેચવાની પરવાનગી આપવાના ઉદ્દેશ્ય અને હેતુનું યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કર્યું નથી એટલે કે બગીચાઓ, રસ્તાઓ, વીજળી વ્યવસ્થા, પાણી પુરવઠો, ડ્રેનેજ સિસ્ટમ વગેરે જેવી માળખાગત સુવિધાઓ પૂરી પાડવા માટેના ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે. વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે જાહેર હરાજી યોજીને પ્લોટ વેચવા માટેના કારણોનું પણ યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કર્યું નથી એટલે કે; (૧) પક્ષપાત અને સગાવાદના કોઈપણ વધુ આક્ષેપને ટાળવા માટે અને (૨) જેથી મહત્તમ બજાર કિંમત મેળવી શકાય, જેનો ઉપયોગ શહેરી વિકાસ વિસ્તારના વિકાસ માટે થઈ શકે.

૧૨.૧. આ તબક્કે અમદાવાદ ગ્રીન બેલ્ટ ખેડૂત મંડળ (ઉપર મુજબ) ((૨૦૧૪) ૭ એસ.સી.સી. ૩૫૭) ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે. નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ, મૂળ જમીન માલિકો કે જેમની જમીનો ટી.પી. યોજનામાં સમાવવામાં આવી હતી તેમના વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વિસ્તાર વિકાસ સત્તામંડળ / શહેરી વિકાસ સત્તામંડળને કુલ વિસ્તારના ૧૫% વેચવાની પરવાનગી આપીને, તેના દ્વારા શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ નફો કરશે, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે ઉપરોક્ત બાબતને નકારી કાઢી છે અને અવલોકન કર્યું છે કે યોજના હેઠળ આવરી લેવાયેલ કુલ વિસ્તારના ૧૫% ની હદ સુધી જમીન વેચતી વખતે શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ / વિસ્તાર વિકાસ સત્તામંડળની પ્રવૃત્તિઓને નફાખોરી કહી શકાય નહીં. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે અને ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ૧૫% સુધીનું વેચાણ યોજના હેઠળ આવરી લેવાયેલ કુલ વિસ્તારમાંથી છે અને જમીનના દરેક પ્લોટના સંબંધમાં નથી. માળખાગત સુવિધાઓના વિકાસ માટે નાણાકીય સંસાધનો ઊભા કરવા માટે, રહેણાંક, વ્યવસાયિક અને ઔદ્યોગિક ઉપયોગ માટે વેચાણપાત્ર પ્લોટ યોગ્ય સત્તામંડળ દ્વારા ફાળવવામાં આવે છે. વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે અધિનિયમની જોગવાઈને સંપૂર્ણ રીતે વાંચવી પડશે અને તેથી, વેચાણ માટે કલમ ૪૦(૩)(ડડ)(ક)(૪) ની જોગવાઈ અન્ય વૈધાનિક જોગવાઈઓ સાથે સુસંગતતામાં / સંયુક્ત રીતે વાંચવાની છે અને એકલવાયા રીતે નહીં. સંજોગો હેઠળ, વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે કુલ વિસ્તારના ૧૫% વેચીને નફાખોર માટે અપીલકર્તા શહેરી વિકાસ સત્તામંડળની પ્રવૃત્તિઓને

ધ્યાનમાં લેવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે અને તે દ્વારા કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં ઠરાવવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૧૨.૨. અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની પ્રથમ જોગવાઈમાં ઉલ્લેખિત છે તેમ શું અપીલકર્તા ઔડાની પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની કહી શકાય કે કેમ, આ તબક્કે નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ તેમજ અન્ય હાઈકોર્ટના કેટલાક નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે.

૧૨.૩. ખોડે ડિસ્ટિલરીઝ લિમિટેડ અને અન્ય વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય અને અન્ય (૧૯૯૫) ૧ એસ.સી.સી. ૫૭૪ માં નોંધાયેલા કેસમાં, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટને "વેપાર" શબ્દ પર વિચાર કરવાની તક મળી હતી. સદર નિર્ણયમાં, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે "વેપાર" શબ્દનો પ્રાથમિક અર્થ માલ માટે માલ અથવા પૈસા માટે માલની આપ-લે છે.

૧૨.૪. આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ અબ્દુલ બખી એન્ડ બ્રધર્સ ૧૯૬૪(૫) એસ.ટી.સી. ૬૪૪ (સુપ્રીમ કોર્ટ) માં નોંધાયેલા કેસમાં "વ્યવસાય" શબ્દ પર વિચાર કરતી વખતે, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે "વ્યવસાય" શબ્દ અચોક્કસ અર્થ ધરાવે છે અને ટેક્સિંગ કાયદામાં, તેનો ઉપયોગ એવા કોઈ વ્યવસાય અથવા કામગીરીના અર્થમાં થાય છે જે વ્યક્તિનો સમય, ધ્યાન અથવા શ્રમ લે છે, અને તે સ્પષ્ટપણે નફો મેળવવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે સંકળાયેલો છે.

૧૨.૫. ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ ઓફ ઈન્ડિયા (ઉપર મુજબ) ના કિસ્સામાં, ઈન્ડિયન ટ્રેડ પ્રમોશન ઓર્ગેનાઈઝેશનની પ્રવૃત્તિઓને "વ્યવસાય" ના સ્વરૂપની કહી શકાય કે કેમ તે અંગે વિચારણા કરતી વખતે, એ હકીકત હોવા છતાં કે સદર સંસ્થા વેપાર, મેળા અને પ્રદર્શનોમાં જગ્યા પૂરી પાડવા માટે ભાડું વસૂલતી હતી અને ટિકિટના વેચાણ અને ટિકિટમાંથી આવક અને પ્રગતિ મેદાન વગેરેમાં વેચાણ દ્વારા આવક મેળવતી હતી, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયો તેમજ અન્ય હાઈકોર્ટના નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે સદર સંસ્થાની પ્રવૃત્તિઓને "વ્યવસાય" તરીકે ગણી શકાય નહીં. આમ ઠરાવતી વખતે, દિલ્હી હાઈકોર્ટે નીચે મુજબનું અવલોકન કર્યું છે અને ઠરાવ્યું છે:

> *"જો કોઈ પ્રવૃત્તિ નફાના હેતુથી હાથ ધરવામાં આવી હોય તો તેને 'વ્યવસાય' ગણવામાં આવશે, પરંતુ કેટલાક કિસ્સાઓમાં, આ નિર્ણાયક ન પણ હોય. સામાન્ય રીતે, નફાના હેતુની કસોટી સંતોષવી જોઈએ, પરંતુ આપેલ કિસ્સામાં પ્રવૃત્તિને વ્યવસાય તરીકે ગણી શકાય ભલે નફાનો હેતુ સ્થાપિત / સાબિત ન થઈ શકે. આવા કિસ્સાઓમાં, એ દર્શાવવા માટે પુરાવા અને સામગ્રી હોવી જોઈએ કે પ્રવૃત્તિ મજબૂત અને માન્ય વ્યાપારી સિદ્ધાંતો પર ચાલુ રહી છે અને વાજબી સાતત્ય સાથે અનુસરવામાં આવી છે. એવી હકીકતો અને અન્ય સંજોગો હોવા જોઈએ જે*

સાબિત કરે અને દર્શાવે કે હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિ હકીકતમાં વ્યવસાયના સ્વરૂપની છે."

૧૨.૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં, કમિશનર ઓફ સેલ્સ ટેક્સ વિરુદ્ધ સાંઈ પબ્લિકેશન ફંડ (૨૦૦૨) ૨૫૮ આઇ.ટી.આર. ૭૦ (સુપ્રીમ કોર્ટ) માં નોંધાયેલા કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લીધા પછી, દિલ્હી હાઈકોર્ટ દ્વારા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે "આમ, જો કરદાતાની મુખ્ય પ્રવૃત્તિ વ્યવસાય ન હોય, તો કોઈપણ આનુષંગિક અથવા સહાયક પ્રવૃત્તિ પણ વ્યવસાયની વ્યાખ્યામાં આવશે નહીં." પેરા ૬૪, ૬૭, ૬૯, ૭૦, ૭૧ અને ૭૨ માં દિલ્હી હાઈકોર્ટે નીચે મુજબનું અવલોકન કર્યું છે અને ઠરાવ્યું છે:

"૬૪. ચેરીટેબલ હેતુ માટે સ્થાપિત હોવા તરીકે લાયક બનવા માટે વ્યક્તિએ કંઈક મફત અથવા રાહત દરે આપવું જરૂરી નથી. જો સંસ્થાનો ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ ચેરીટેબલ હોય, તો સંસ્થા અમુક ચાર્જ વસૂલે છે તે હકીકત સંસ્થાના પાત્રને બદલતી નથી.

૬૭. અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની પ્રથમ જોગવાઈમાં આવતા વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયના અભિવ્યક્તિઓ અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ના આશય અને અર્થના સંદર્ભમાં વાંચવા જોઈએ અને તેનું અર્થઘટન સંગઠિત રીતે હાથ ધરવામાં આવતી કોઈપણ પ્રવૃત્તિના

અર્થમાં કરી શકાય નહીં. સંસ્થા જે હેતુ અને મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય માટે તેની પ્રવૃત્તિઓ ચલાવે છે તે વ્યવસાય છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે સામગ્રી છે. અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની પ્રથમ જોગવાઈનો અર્થ એવી સંસ્થાઓને બાકાત રાખવાનો નથી કે જેઓ આવશ્યકપણે ચેરીટેબલ હેતુ માટે હોય પરંતુ અવેજ અથવા ફી માટે કેટલીક પ્રવૃત્તિઓ ચલાવી રહી હોય. પ્રથમ જોગવાઈ રજૂ કરવાનો ઉદ્દેશ્ય ચેરીટેબલ હેતુના વ્યાપમાંથી નિયમિત વ્યવસાય કરતી સંસ્થાઓને બાકાત રાખવાનો છે. અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) માં જોગવાઈ રજૂ કરવાનો હેતુ નાણાં બિલ ૨૦૦૮ રજૂ કરતી વખતે નાણામંત્રીના બજેટ ભાષણ પરથી સમજી શકાય છે. ભાષણનો સંબંધિત અંશ નીચે મુજબ છે: 'ચેરીટેબલ હેતુમાં ગરીબોને રાહત, શિક્ષણ, તબીબી રાહત અને સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના અન્ય કોઈપણ ઉદ્દેશ્યનો સમાવેશ થાય છે. આ પ્રવૃત્તિઓ કર મુક્ત છે, જેમ કે તે હોવી જોઈએ. જો કે, નિયમિત વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાય કરતી અથવા કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં સેવાઓ પૂરી પાડતી અને આવક મેળવતી કેટલીક સંસ્થાઓએ દાવો માંગ્યો છે કે તેમના હેતુઓ પણ ચેરીટેબલ હેતુ હેઠળ આવશે. દેખીતી રીતે, આ સંસદનો આશય ન હતો અને તેથી, હું ઉપરોક્ત કિસ્સાઓને બાકાત રાખવા માટે કાયદામાં સુધારો કરવાની દરખાસ્ત કરું છું. સાચી ચેરીટેબલ સંસ્થાઓને કોઈપણ રીતે અસર થશે નહીં.' આમ, પ્રથમ જોગવાઈમાં

વપરાયેલ વ્યવસાય, વેપાર અથવા વાણિજ્યના અભિવ્યક્તિઓનું અર્થઘટન પ્રતિબંધિત રીતે કરવું જોઇએ અને જ્યાં સંસ્થાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય ચેરીટેબલ હોય ત્યાં ઉદ્દેશ્યને આગળ વધારવા માટે કોઈપણ આનુષંગિક પ્રવૃત્તિ વ્યવસાય, વેપાર અથવા વાણિજ્યના અભિવ્યક્તિઓમાં આવશે નહીં.

૬૯. અધિક કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ વિરુદ્ધ સુરત આર્ટ સિલ્ક ક્લોથ મેન્યુફેક્ચરર્સ એસોસિએશન: [૧૯૮૦] ૧૨૧ આઇ.ટી.આર. ૧ (સુપ્રીમ કોર્ટ) ના કેસમાં, નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે: 'તેથી, હવે જે કસોટી લાગુ કરવાની છે તે એ છે કે સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યને પાર પાડવામાં સામેલ પ્રવૃત્તિનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય ચેરીટેબલ હેતુની સેવા કરવાનો છે કે નફો કમાવવાનો છે. જ્યાં નફો કમાવવો એ પ્રવૃત્તિનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય હોય, ત્યાં હેતુ, ભલે તે સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાનો ઉદ્દેશ્ય હોય, ચેરીટેબલ હેતુ રહેવાનું બંધ થઈ જશે. પરંતુ જ્યાં પ્રવૃત્તિનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય ચેરીટેબલ હેતુને પાર પાડવાનો હોય અને નફો કમાવવાનો ન હોય, તો માત્ર પ્રવૃત્તિમાંથી અમુક નફો ઊભો થાય છે તેના કારણે તે ચેરીટેબલ હેતુનું તેનું પાત્ર ગુમાવશે નહીં.'

૭૦. જો કે તે કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં

આવતી વૈધાનિક જોગવાઈઓ અલગ હતી અને કમાયેલી આવકનો ઉપયોગ, હવે, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની પ્રથમ જોગવાઈના સ્પષ્ટ શબ્દોને ધ્યાનમાં રાખીને સુસંગત વિચારણા નથી, તેમ છતાં સંસ્થા વ્યવસાય ચલાવી રહી છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે સંસ્થાના મુખ્ય ઉદ્દેશ્યની કસોટી સુસંગત રહેશે. વર્તમાન કેસમાં, એમાં કોઈ શંકા નથી કે અરજદારની પ્રવૃત્તિઓના ઉદ્દેશ્યો સંપૂર્ણપણે ચેરીટેબલ હેતુઓ માટે છે. ડબલ્યુપી(સી) ૧૮૭૨/૧૩ પેજ ૪૮/૫૫ છેલ્લે આઇસીએઆઇ(૨) માં, આ કોર્ટે, એચ. અબ્દુલ બખી એન્ડ બ્રધર્સ ના સંદર્ભમાં નીચે મુજબનું અવલોકન કર્યું છે:

૭૧. જો કે, પ્રવૃત્તિને વ્યવસાય ગણવા માટે તે નફાના હેતુ માટે હાથ ધરવામાં આવે તે આવશ્યક નથી, પરંતુ સંસ્થા વ્યવસાય ચલાવી રહી છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે નફાના હેતુનું અસ્તિત્વ એક મહત્વપૂર્ણ સૂચક હશે. વર્તમાન કેસમાં, અરજદારે એ દર્શાવવા માટે આંકડાઓ રજૂ કર્યા છે કે પગાર અને અવમૂલ્યન પરનો ખર્ચ કોચિંગ ક્લાસ ચલાવવાથી ઊભા થતા વધારા કરતાં વધી જાય છે. વધુમાં, અરજદાર સંસ્થા કોઈપણ ભૌતિક વધારાના ખર્ચ વિના અભ્યાસ સામગ્રી અને લાઈબ્રેરીની સુવિધાઓ જેવી અન્ય શૈક્ષણિક સહાય પૂરી પાડે છે. આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ એચ. અબ્દુલ બખી એન્ડ બ્રધર્સ ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે: "વ્યવસાય"

અભિવ્યક્તિનો જોકે વ્યાપકપણે અનિશ્ચિત અર્થના શબ્દ તરીકે ઉપયોગ થાય છે, ટેક્સિંગ કાયદાઓમાં તેનો ઉપયોગ એવા વ્યવસાય અથવા કામગીરીના અર્થમાં થાય છે જે વ્યક્તિનો સમય, ધ્યાન અને શ્રમ લે છે, સામાન્ય રીતે નફો કમાવવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે. પ્રવૃત્તિને વ્યવસાય ગણવા માટે વ્યવહારોનો ક્રમ હોવો જોઈએ, જે કાં તો વાસ્તવમાં ચાલુ હોય અથવા નફાના હેતુ સાથે ચાલુ રાખવાની વિચારણા હોય, અને રમતગમત અથવા આનંદ માટે નહીં.

૭૨. અરજદારનો એ દાવો કે તેની પ્રવૃત્તિઓ નફાના હેતુથી પ્રેરિત નથી તે ખોટો છે તેવું દર્શાવવા માટે રેકોર્ડ પર કંઈ નથી. નફાના હેતુની ગેરહાજરી, જોકે નિર્ણાયક નથી, એ દર્શાવે છે કે અરજદાર કોઈ વ્યવસાય ચલાવી રહ્યા નથી."

૧૨.૭. બ્યુરો ઓફ ઈન્ડિયન સ્ટાન્ડર્ડ વિરુદ્ધ ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ ઈન્કમ ટેક્સ (એક્ઝેમ્પ્શન્સ) (૨૦૧૩) ૨૧૨ ટેક્સમેન ૨૧૦ (દિલ્હી) માં નોંધાયેલા કેસમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટ દ્વારા સમાન પ્રશ્ન વિચારણા હેઠળ આવ્યો હતો. સદર નિર્ણયમાં, દિલ્હી હાઈકોર્ટ એ વિચારી રહી હતી કે બ્યુરો ઓફ ઈન્ડિયન સ્ટાન્ડર્ડ ની લાઇસન્સ અને ટ્રેડિંગ પ્રમાણપત્રો આપવાની અને ચાર્જ વસૂલવાની પ્રવૃત્તિઓ વ્યવસાય, વેપાર અથવા વાણિજ્ય ચલાવવા સમાન છે કે કેમ અને સદર પ્રશ્ન પર વિચાર કરતી વખતે, નીચે મુજબનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે:

"આ સંજોગોમાં, કોર્ટના મતે, વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈપણ સેવા પૂરી પાડવાનું એટલું વ્યાપક અર્થઘટન મેળવી શકે નહીં કે જેમાં વૈધાનિક કાયદાઓ હેઠળ સ્થાપિત અને રાજ્યની એજન્સીઓ તરીકે જાહેર ફરજો બજાવવાનું કામ કરતી નિયમનકારી અને સાર્વભૌમ સત્તામંડળો આવરી લેવાય, જે ખાનગી સંસ્થાઓ દ્વારા બજાવી શકાતી નથી. ઘણીવાર, નિયંત્રિત અથવા મુખ્ય કાયદાઓ ઉપરાંત, જેમ કે બી.આઈ.એસ. એક્ટ, આ વૈધાનિક સંસ્થાઓ ને નિયમો અથવા વિનિયમો ઘડવાની, નિરીક્ષણ, દરોડા સહિત બળજબરીપૂર્વકની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવાની સત્તા આપવામાં આવે છે; તેઓ પાસે સર્ચ અને જપ્તીની સત્તા હોય છે અને તેઓ હંમેશા સંસદીય અથવા કાયદાકીય દેખરેખને આધીન હોય છે. આવી નિયમનકારી સંસ્થાઓ સ્થાપવાનો પ્રાથમિક ઉદ્દેશ્ય સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતા સુનિશ્ચિત કરવાનો રહેશે. ધોરણો નિર્ધારિત કરવા અને માન્યતા દ્વારા તે ધોરણો લાગુ કરવા અને નિરીક્ષણ વગેરે દ્વારા સતત દેખરેખ રાખવાને વેપાર, વ્યવસાય અથવા વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણી શકાય નહીં, માત્ર એટલા માટે કે પરીક્ષણ પ્રક્રિયાઓ, અથવા માન્યતામાં આવી ફી વસૂલવાનો સમાવેશ થાય છે. એવું કહી શકાય નહીં કે ધોરણો વિકસાવવા, નિર્ધારિત કરવા અને લાગુ કરવાની જાહેર ઉપયોગીતા પ્રવૃત્તિમાં વેપાર અથવા વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિ ચલાવવાનો

સમાવેશ થાય છે."

૧૨.૮. સી.બી.ડી.ટી. દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલો પરિપત્ર નં. ૧૧/૨૦૦૮ મેસર્સ જી.એસ. ૧ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ ઈન્કમ ટેક્સ (એક્ઝેમ્પ્શન) અને અન્ય: ડબલ્યુપી(સી) ૭૭૯૭/૨૦૦૯, તારીખ ૨૬.૦૯.૨૦13 (૨૦૧૩) ૨૧૯ ટેક્સમેન ૨૦૫ ના કેસમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટની વિચારણા હેઠળ આવ્યો હતો. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે સદર પરિપત્ર મુજબ પણ, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ એવા કરદાતાને લાગુ પડે છે, જેઓ કર જવાબદારી ટાળવા માટે 'જાહેર ઉપયોગીતા' ની આડમાં વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓમાં રોકાયેલા છે એટલે કે વ્યવસાય, વેપાર અથવા વાણિજ્ય ચલાવી રહ્યા છે, કારણ કે એવું નોંધવામાં આવ્યું હતું કે 'સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતા' નો ઉદ્દેશ્ય કેટલીકવાર સાચો હેતુ છુપાવવા માટે માસ્ક અથવા ઉપકરણ તરીકે ઉપયોગમાં લેવાતો હતો, જે 'વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાય' હતો. આમ, તે સ્પષ્ટ છે કે નાણા અધિનિયમ, ૨૦૦૮ ના આધારે કલમ ૨(૧૫) માં જોગવાઈ દાખલ કરવાનો ઉદ્દેશ્ય શુદ્ધ વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયિક સંસ્થાઓની તેમની પ્રવૃત્તિઓને માસ્ક કરવા અને તેમને સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્ય સાથેની પ્રવૃત્તિની આડમાં દર્શાવવાની અપવિત્ર પ્રથાને અટકાવવાનો હતો. તે એવી સંસ્થાઓને ફટકો મારવા માટે બનાવવામાં આવ્યું નથી, જેમના હૃદયમાં સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યોની ઉન્નતિ હતી અને તેઓ ચેરીટેબલ સંસ્થાઓ હતી. આ પ્રયાસ એવા એકમો પરથી માસ્ક દૂર કરવાનો હતો, જે

સંપૂર્ણપણે વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયિક સંસ્થાઓ હતા, અને તેમની સાચી ઓળખ છતી કરવાનો હતો.

મેસર્સ જી.એસ. ૧ ઈન્ડિયા ના કેસમાં, પેરા ૨૧, ૨૨ અને ૨૭ માં, દિલ્હી હાઈકોર્ટે નીચે મુજબનું અવલોકન કર્યું છે અને ઠરાવ્યું છે:

> *"૨૧. ... ઉપર અવલોકન કર્યા મુજબ, કલમ ૨(૧૫) માં કાનૂની શબ્દો, વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાય એટલે નફો કમાવવાના અથવા મેળવવાના હેતુથી હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિ. પ્રવૃત્તિ વ્યવસાય, વેપાર અથવા વાણિજ્ય છે કે કેમ તે જાણવા માટે નફાનો હેતુ નિર્ણાયક અને મહત્વપૂર્ણ પરિબળ છે. કોર્ટે વધુમાં ઠરાવ્યું:*
>
> *૨૨. વ્યાપારી પ્રવૃત્તિમાં સ્વ-હિતનું એક મહત્વપૂર્ણ વ્યાપક તત્વ હોય છે, જોકે ન્યાયી વ્યવહાર હાજર હોવો જોઈએ અને હોઈ શકે છે, જ્યારે ચેરીટેબલ અથવા ચેરીટેબલ પ્રવૃત્તિ એ નફાના હેતુથી હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિ અથવા મજબૂત અથવા માન્ય વ્યાપારી સિદ્ધાંતો પર હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિની વિરોધી છે. ચેરીટેબલ પરોપકાર અને અન્યની સેવા કરવાની ઈચ્છા દ્વારા સંચાલિત થાય છે, જોકે સ્વ-બચાવનું તત્વ હાજર હોઈ શકે છે. ચેરીટેબલ માટે, પરોપકાર સર્વવ્યાપી અને પ્રદર્શિત હોવો જોઈએ પરંતુ તે આત્મ-બલિદાન અને*

ત્યાગ સમાન નથી. ચેરીટેબલની જૂની વ્યાખ્યા, જેમાં આપવું અને બદલામાં કંઈ ન મેળવવાનો સમાવેશ થાય છે તે જૂની થઈ ગઈ છે. એક ફરજિયાત લક્ષણ હશે; ચેરીટેબલ પ્રવૃત્તિ સ્વાર્થ અથવા ઉદારતા વિનાની ભાવનાથી મુક્ત હોવી જોઈએ. પોતાનું સંવર્ધન અથવા સ્વ–લાભ ગેરહાજર હોવો જોઈએ અને પ્રવૃત્તિનો મુખ્ય હેતુ ડબલ્યુપી(સી) ૧૮૭૨/૧૩ પેજ ૫૨/૫૫ અન્યની સેવા કરવાનો અને લાભ આપવાનો હોવો જોઈએ. લાભાર્થી જે ફી ચૂકવે છે તે દ્વારા નાનો ફાળો વિપરીત પુરાવાની ગેરહાજરીમાં ચેરીટેબલ પ્રવૃત્તિને વ્યવસાય, વાણિજ્ય અથવા વેપારમાં પરિવર્તિત કરશે નહીં. વસૂલવામાં આવતી ફી ની માત્રા, ચૂકવણી કરનારા લાભાર્થીઓની આર્થિક સ્થિતિ, ફી ની સરખામણીમાં લાભોનું વ્યાપારી મૂલ્ય, ફી પાછળનો હેતુ અને ઉદ્દેશ્ય વગેરે એવા કેટલાક પરિબળો છે જે મૂળભૂત પ્રશ્ન નક્કી કરશે કે શું તે વ્યવસાય છે?

૨૭. ઉપર અવલોકન કર્યા મુજબ, વસૂલવામાં આવતી ફી અને કમાયેલી આવકની માત્રા એ હકીકતનું સૂચક હોઈ શકે છે કે વ્યક્તિ વ્યવસાય અથવા વાણિજ્ય કરી રહી છે અને ચેરીટેબલ નહીં, પરંતુ આપણે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે ચેરીટેબલ પ્રવૃત્તિઓને લાંબા ગાળે ટકાવી રાખવા અને ચાલુ રાખવા સક્ષમ થવા માટે ઓપરેશનલ/રનિંગ ખર્ચ તેમજ મૂડી ખર્ચની જરૂર હોય છે. અરજદારે લાંબા ગાળે નોંધપાત્ર

રીતે આત્મનિર્ભર રહેવું પડશે અને સરકાર પર નિર્ભર રહેવું જોઈએ નહીં, બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો કરદાતાઓએ સદર પ્રવૃત્તિઓને સબસિડી આપવી જોઈએ નહીં, જે તેમ છતાં ચેરીટેબલ છે અને ડબલ્યુપી(સી) ૧૮૭૨/૧૩ પેજ ૫૩/૫૫ શેષ ખંડ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતા હેઠળ આવે છે. આક્ષેપિત હુકમ કોઈપણ વૈધાનિક આદેશનો ઉલ્લેખ કરતો નથી કે છેલ્લા ખંડ હેઠળ આવતી ચેરીટેબલ સંસ્થા સંપૂર્ણપણે, નોંધપાત્ર રીતે અથવા આંશિક રીતે સ્વૈચ્છિક ફાળા દ્વારા ભંડોળ પૂરું પાડવામાં આવવી જોઈએ. આવી કોઈ આવશ્યકતા દર્શાવવામાં આવી નથી કે દલીલ કરવામાં આવી નથી. જ્યારે આપણે ડેટાની તપાસ કરીએ છીએ ત્યારે એક વ્યવહારુ અને પ્રાયોગિક દષ્ટિકોણ જરૂરી છે, જેનું ઉદ્દેશ્યલક્ષી રીતે વિશ્લેષણ થવું જોઈએ અને સાંકડો અને રંગીન દષ્ટિકોણ પ્રતિ-ઉત્પાદક અને અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની ભાષાની વિરુદ્ધ હશે."

૧૨.૯. અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતાને સમર્થન આપતી વખતે, ઈન્ડિયન ટ્રેડ પ્રમોશન ઓર્ગેનાઈઝેશન વિરુદ્ધ ડાયરેક્ટર ઓફ ઈન્કમ ટેક્સ (એક્ઝેમ્પ્શન) ના ડબલ્યુપી(સી) નં. ૧૮૭૨/૨૦૧૩ માં દિલ્હી હાઈકોર્ટની ખંડપીઠે તારીખ ૨૨.૦૧.૨૦૧૫ ના રોજ નિર્ણય આપતા પેરા ૫૮ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"કલમ ૨(૧૫) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ શબ્દશઃ અને નિરપેક્ષ શબ્દોમાં અર્થઘટન કરી શકાય નહીં. તેને સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦(૨૩સી)(૪) ના સંદર્ભમાં ધ્યાનમાં લેવું પડશે. તે પણ સ્પષ્ટ છે કે જો સદર અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈને શબ્દશઃ અર્થઘટન આપવામાં આવે, તો જોગવાઈ ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ માં સમાવિષ્ટ સમાનતાના સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ જવાનું જોખમ ઊભું કરશે. જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતાને બચાવવા માટે, તેને કલમ ૧૦(૨૩સી)(૪) ના સંદર્ભમાં વાંચવી અને અર્થઘટન કરવું પડશે કારણ કે, અમારા મતે, સંદર્ભને આવા અર્થઘટનની જરૂર છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈનું સાચું અર્થઘટન એ હશે કે તે કોઈપણ અન્ય સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યની ઉન્નતિના ચેરીટેબલ હેતુમાંથી એક અપવાદ બનાવે છે અને તે અપવાદ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિઓ અથવા સેસ અથવા ફી અથવા અન્ય કોઈપણ અવેજ માટે કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈપણ સેવા પૂરી પાડવાની કોઈપણ પ્રવૃત્તિ પૂરતો મર્યાદિત છે. બંને પ્રવૃત્તિઓમાં, વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં અથવા કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈપણ સેવા પૂરી પાડવાની પ્રવૃત્તિમાં, મુખ્ય અને પ્રધાન ઉદ્દેશ્ય જોવો પડશે. જો ચેરીટેબલ હેતુઓ માટે સ્થાપિત હોવાનો દાવો કરતી સંસ્થાનો મુખ્ય અને પ્રધાન ઉદ્દેશ્ય

નફો કમાવવાનો હોય, ભલે તેની પ્રવૃત્તિઓ સીધી રીતે વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં હોય અથવા આડકતરી રીતે કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈપણ સેવા પૂરી પાડવામાં હોય, ડબલ્યુપી(સી) ૧૮૭૨/૧૩ પેજ ૫૪/૫૫ તો તે તેનો ઉદ્દેશ્ય 'ચેરીટેબલ હેતુ' હોવાનો દાવો કરવા માટે હકદાર રહેશે નહીં. બીજી બાજુ, જ્યાં કોઈ સંસ્થા મુખ્યત્વે નફો કમાવવાની ઈચ્છા અથવા હેતુથી પ્રેરિત નથી, પરંતુ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યની ઉન્નતિ દ્વારા ચેરીટેબલ કરવા માટે પ્રેરિત છે, તો તેને ચેરીટેબલ હેતુઓ માટે સ્થાપિત સંસ્થા સિવાય બીજું કંઈ ગણી શકાય નહીં.

૧૩. હાથ પરના કેસની હકીકતો પર ઉપરોક્ત નિર્ણયો લાગુ કરતાં અને ગુજરાત નગર રચના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ ઔડા અમદાવાદ શહેરી વિકાસ સત્તામંડળની પ્રવૃત્તિઓના સંદર્ભમાં કોઈપણ કલ્પનાથી, એવું કહી શકાય નહીં કે કરદાતા (ઔડા) ની પ્રવૃત્તિઓ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં હોવાનું કહી શકાય અને / અથવા તેનો ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ નફાખોરી છે. માત્ર એટલા માટે કે વૈધાનિક જોગવાઈઓ હેઠળ અને નગર રચના યોજનાના ખર્ચને પહોંચી વળવા અને / અથવા નગર રચના યોજના હેઠળ રસ્તા, ડ્રેનેજ, વીજળી, પાણી પુરવઠો વગેરે જેવી વિવિધ સેવાઓ પૂરી પાડવા માટે જો કરદાતાને નગર રચના યોજના હેઠળના કુલ વિસ્તારના ૧૫% ની હદ સુધી પ્લોટ (જમીન)

વેચવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે અને સદર પ્લોટ વેચતી વખતે તે જાહેર હરાજી યોજીને વેચવામાં આવે છે, તો એવું કહી શકાય નહીં કે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ નફાખોરી છે, વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયના સ્વરૂપની છે.

૧૩.૧. લખનૌ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી, ગોમતી નગર ના કિસ્સામાં, અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે સત્તામંડળની પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાય અને / અથવા નફાખોરીના સ્વરૂપની કહી શકાય નહીં અને તેથી, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ લાગુ પડશે નહીં.

૧૩.૨. આવો જ મત રાજસ્થાન હાઈકોર્ટ દ્વારા કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ ૧, જોધપુર વિરુદ્ધ જોધપુર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી, જોધપુર ટેક્સ અપીલ નં. ૬૩/૨૦૧૨ માં તારીખ ૫.૭.૨૦૧૬ ના રોજ નક્કી કરવામાં આવેલા કેસમાં વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે.

૧૪. ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા અને વધુ ખાસ કરીને, એ હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા કે કરદાતા અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ રચાયેલ વૈધાનિક સંસ્થા શહેરી વિકાસ સત્તામંડળ છે, જેની રચના નગર રચના અધિનિયમના ઉદ્દેશ્ય અને હેતુને પાર પાડવા માટે કરવામાં આવી છે અને અધિનિયમોના ઉદ્દેશ્ય માટે નિયમનકારી ફી એકત્ર કરે છે; કોઈ ચોક્કસ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયને કોઈ સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવતી નથી; પ્લોટ

વેચતી વખતે પણ કરદાતા દ્વારા જે કંઈ પણ આવક કમાવવામાં આવે છે / પ્રાપ્ત થાય છે (નગર રચના યોજના હેઠળ આવરી લેવાયેલ કુલ વિસ્તારના ૧૫% ની હદ સુધી) તેનો ઉપયોગ માત્ર નગર રચના અધિનિયમના ઉદ્દેશ્ય અને હેતુને પાર પાડવાના હેતુ માટે અને વીજળી, રસ્તા, ડ્રેનેજ, પાણી વગેરે જેવી જનતાને સામાન્ય ઉપયોગીતા સેવા પૂરી પાડતી વખતે ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે જ કરવાનો રહે છે. અને સંપૂર્ણ નિયંત્રણ પણ રાજ્ય સરકાર પાસે છે અને હિસાબો પણ ઓડિટને આધીન છે અને તેમાં નફાખોરીનું કોઈ તત્વ બિલકુલ નથી, કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવસાયના સ્વરૂપની કહી શકાય નહીં અને તેથી, જ્યાં સુધી કરદાતાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ લાગુ પડશે નહીં અને તેથી, કરદાતા આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિ માટે હકદાર છે. તેથી, પ્રશ્ન નં. ૧ નો નિર્ણય કરદાતાની તરફેણમાં અને મહેસૂલની વિરુદ્ધમાં આપવાનો રહે છે.

૧૫. હવે, આ કોર્ટની વિચારણા માટે ઉઠાવવામાં આવેલ અન્ય પ્રશ્નનો સંબંધ છે એટલે કે સેસ અથવા ફી એકત્ર કરતી વખતે, શું કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈપણ સેવાઓ પૂરી પાડતી કહી શકાય કે કેમ, ઉપર જણાવેલ કારણોસર, માત્ર એટલા માટે કે કરદાતા સેસ અથવા ફી એકત્ર કરી રહ્યા છે જે નિયમનકારી પ્રકૃતિની છે, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ લાગુ પડશે નહીં. અત્રે ઉપર અવલોકન કર્યા મુજબ તેમાં ન તો નફાખોરીનું તત્વ છે અને ન તો તેને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના

સ્વરૂપનું કહી શકાય. આ તબક્કે, સાબરમતી આશ્રમ ગૌશાળા ટ્રસ્ટ ના કેસમાં આ કોર્ટની ખંડપીઠના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે. ખંડપીઠ સમક્ષના કેસમાં, કરદાતા ટ્રસ્ટ સાબરમતી આશ્રમ ગૌશાળા ટ્રસ્ટ દુધાળા પશુઓના સંવર્ધનની પ્રવૃત્તિમાં; ગાયો અને બળદોની ગુણવત્તા સુધારવા અને અન્ય સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓમાં રોકાયેલ હતું. આકારણી અધિકારીએ દૂધ ઉત્પાદન અને વેચાણની પ્રવૃત્તિઓમાંથી નોંધપાત્ર આવક ઊભી થઈ હતી તેવા આધાર પર અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ ટ્રસ્ટને મુક્તિ નકારી હતી અને તેથી, અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં લઈને, સદર ટ્રસ્ટ કરદાતાને અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિ નકારવામાં આવી હતી. એમ ઠરાવતી વખતે કે કરદાતા ટ્રસ્ટની પ્રવૃત્તિઓને હજુ પણ અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ના અર્થમાં ચેરીટેબલ હેતુ માટે કહી શકાય અને તેને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની કહી શકાય નહીં જેના માટે અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ લાગુ કરવી જરૂરી છે. પેરા ૬, ૭, ૮ અને ૧૨ માં, નીચે મુજબનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે અને ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

> *૬. વર્તમાન ટેક્સ અપીલમાં કાનૂની વિવાદ પ્રથમ જોગવાઈની આસપાસ કેન્દ્રિત છે. સાદા શબ્દોમાં કહીએ તો, જોગવાઈ ચેરીટેબલ હેતુઓ શબ્દની વ્યાખ્યાના મુખ્ય ઉદ્દેશ્યમાંથી બાકાત રાખવાની જોગવાઈ કરે છે અને તે માત્ર અન્ય કોઈપણ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાની ઉન્નતિના કિસ્સાઓને જ લાગુ પડે છે. જો જોગવાઈ*

હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી શરતો સંતોષાય છે, તો કોઈપણ સંસ્થા, ભલે તે જોગવાઈના આધારે અન્ય કોઈપણ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્ધેશ્યની ઉન્નતિમાં સામેલ હોય, તો તેને ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટની વ્યાખ્યામાંથી બાકાત રાખવામાં આવશે. જો કે, જોગવાઈ લાગુ કરવા માટે, જરૂરી એ છે કે સંસ્થા વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવામાં સામેલ હોવી જોઈએ, અથવા કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં સેસ અથવા ફી અથવા કોઈપણ અન્ય અવેજ માટે સેવાઓ પૂરી પાડવાની કોઈપણ પ્રવૃત્તિમાં સામેલ હોવી જોઈએ. આવી સ્થિતિમાં, આવી પ્રવૃત્તિઓમાંથી આવકની પ્રકૃતિ, ઉપયોગ અથવા અરજી, અથવા જાળવણી સુસંગત રહેશે નહીં. સંજોગો હેઠળ, જોગવાઈ લાગુ કરવાના મહત્વપૂર્ણ તત્વો એ છે કે સંસ્થા કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયની પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવામાં સામેલ હોવી જોઈએ અથવા કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં સેસ અથવા ફી અથવા કોઈપણ અન્ય અવેજ માટે સેવા પૂરી પાડવાની કોઈપણ પ્રવૃત્તિઓમાં સામેલ હોવી જોઈએ. આવા કાયદાકીય સુધારાને સંસદમાં નાણામંત્રીના ભાષણ દ્વારા સમજાવવામાં આવ્યો હતો. જેનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ છે:

હું ફરી એકવાર ગૃહને ખાતરી આપું છું કે સાચી ચેરીટેબલ સંસ્થાઓને

કોઈપણ રીતે અસર થશે નહીં. સી.બી.ડી.ટી. સામાન્ય પ્રથાને અનુસરીને, કોઈ સંસ્થા વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કોઈ પ્રવૃત્તિ ચલાવી રહી છે કે કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈપણ સેવા પૂરી પાડવાની કોઈ પ્રવૃત્તિ કરી રહી છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે માર્ગદર્શિકા ધરાવતો ખુલાસાત્મક પરિપત્ર બહાર પાડશે. હેતુ ચેરીટેબલ હેતુ છે કે કેમ તેનો આધાર કેસની હકીકતોની સંપૂર્ણતા પર રહેશે. સામાન્ય રીતે, તેમના સભ્યોને સેવાઓ પૂરી પાડતી ચેમ્બર્સ ઓફ કોમર્સ અને સમાન સંસ્થાઓને સુધારાની અસર થશે નહીં અને તેમની પ્રવૃત્તિઓને અન્ય કોઈપણ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યની ઉન્નતિ તરીકે ગણવાનું ચાલુ રાખવામાં આવશે.

૭. ગૃહમાં નાણામંત્રી દ્વારા આપવામાં આવેલી આવી ખાતરી સાથે સુસંગત રહીને, સી.બી.ડી.ટી. એ નીચે મુજબ સુધારાને સમજાવતો તારીખ ૧૯મી ડિસેમ્બર ૨૦૦૮ નો પરિપત્ર નં. ૧૧/૨૦૦૮ બહાર પાડ્યો:

૩. કલમ ૨(૧૫) માં નવી દાખલ કરાયેલી જોગવાઈ માત્ર એવી સંસ્થાઓને લાગુ પડશે જેનો હેતુ અન્ય કોઈપણ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યની ઉન્નતિ છે એટલે કે, કલમ ૨(૧૫) માં

સમાવિષ્ટ ચેરીટેબલ હેતુની વ્યાખ્યાનો ચોથો ભાગ. તેથી, જો આવી સંસ્થાઓ વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓ ચલાવે તો તે અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ અથવા કલમ ૧૦(૨૩સી) હેઠળ મુક્તિ માટે પાત્ર રહેશે નહીં. આવી સંસ્થા વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કોઈ પ્રવૃત્તિ ચલાવી રહી છે કે કેમ તે હકીકતનો પ્રશ્ન છે જે પ્રવૃત્તિની પ્રકૃતિ, અવકાશ, હદ અને આવર્તનના આધારે નક્કી કરવામાં આવશે.

૩.૧ એવા ઉદ્યોગ અને વેપાર સંગઠનો છે જેઓ કલમ ૧૧ હેઠળ કરમાંથી મુક્તિનો દાવો એ આધાર પર કરે છે કે તેમના ઉદ્દેશ્યો ચેરીટેબલ હેતુ માટે છે કારણ કે આ અન્ય કોઈપણ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્ય હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યા છે. પારસ્પરિકતાના સિદ્ધાંત હેઠળ, જો વેપાર એવી વ્યક્તિઓ વચ્ચે થાય છે જેઓ એકસાથે જોડાયેલા હોય અને કોઈ સાહસ અથવા ઉદ્દેશ્યના ધિરાણ માટે સામાન્ય ભંડોળમાં ફાળો આપતા હોય અને આ સંદર્ભમાં બહારની કોઈ સંસ્થા સાથે કોઈ વ્યવહાર કે સંબંધ ન હોય, તો આવા સંગઠનની રચના કરનાર વ્યક્તિઓને પરત કરવામાં આવેલ કોઈપણ વધારો કરપાત્ર નથી. આવા કિસ્સાઓમાં, ફાળો આપનારાઓ અને સહભાગીઓ વચ્ચે સંપૂર્ણ સમાનતા હોવી જોઈએ. તેથી, જ્યાં ઉદ્યોગ અથવા વેપાર સંગઠનો ચેરીટેબલ સંસ્થાઓ તેમજ પારસ્પરિક સંગઠનો

બંને હોવાનો દાવો કરે છે અને તેમની પ્રવૃત્તિઓ માત્ર તેમના સભ્યોના યોગદાન અને ભાગીદારી પૂરતી મર્યાદિત છે, તો પારસ્પરિકતાના સિદ્ધાંતને કારણે આ કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈના વ્યાપમાં આવશે નહીં. જોકે, જો આવા સંગઠનો બિન–સભ્યો સાથે વ્યવહાર ધરાવે છે, તો કરપાત્ર સંસ્થાઓ હોવાનો તેમનો દાવો હવે કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈમાં નિર્ધારિત વધારાની શરતો દ્વારા નિયંત્રિત થશે.

૩.૨ અંતિમ વિશ્લેષણમાં, જોકે, કરદાતાનો ઉદ્દેશ્ય અન્ય કોઈપણ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યની ઉન્નતિનો છે કે કેમ તે હકીકતનો પ્રશ્ન છે. જો આવા કરદાતા વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની કોઈપણ પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલા હોય અથવા વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈ સેવા પૂરી પાડતા હોય, તો તે એવો દાવો કરવા માટે હકદાર રહેશે નહીં કે તેનો ઉદ્દેશ્ય ચેરીટેબલ હેતુ છે. આવા કિસ્સામાં, સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાનો ઉદ્દેશ્ય સાચા હેતુને છુપાવવા માટે માત્ર એક માસ્ક અથવા ઉપકરણ હશે જે વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાય અથવા વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈપણ સેવા પૂરી પાડવાનો છે. તેથી, દરેક કેસ તેની પોતાની હકીકતો પર નક્કી કરવામાં આવશે અને કોઈ સામાન્યીકરણ શક્ય નથી. કરદાતાઓ, જેઓ દાવો કરે છે કે તેમનો ઉદ્દેશ્ય કલમ ૨(૧૫) ના અર્થમાં ચેરીટેબલ હેતુ છે, તેમને સલાહ

આપવામાં આવશે કે તેઓ એવી કોઈપણ પ્રવૃત્તિ ટાળે જે વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં હોય અથવા કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈપણ સેવા પૂરી પાડવાની હોય.

૮. આમ, નાણામંત્રીના ભાષણ અને સી.બી.ડી.ટી. પરિપત્રમાં સમજાવ્યા મુજબ, વૈધાનિક જોગવાઈઓમાંથી એ ફલિત થાય છે કે જો કોઈ ટ્રસ્ટ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કોઈપણ પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલ હોય અથવા સેસ, ફી અને/અથવા અન્ય કોઈપણ અવેજ માટે વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સંબંધમાં કોઈપણ સેવા પૂરી પાડતું હોય તો ટ્રસ્ટની પ્રવૃત્તિને ચેરીટેબલ હેતુ શબ્દમાંથી બાકાત રાખવામાં આવશે. તેનો હેતુ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના સાચા ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટોને બાકાત રાખવાનો નથી પરંતુ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની એવી પ્રવૃત્તિઓને બાકાત રાખવાનો છે જેને ચેરીટેબલ હેતુ તરીકે માસ્ક કરવામાં આવે છે.

૧૨. આ તમામ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતાના ઉદ્દેશ્યો હતા અને તે અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) હેઠળ સંપૂર્ણપણે આવશે. નફો કમાવવો એ ટ્રસ્ટનું લક્ષ્ય કે ઉદ્દેશ્ય ન હતું. તે મુખ્ય પ્રવૃત્તિ ન હતી. માત્ર એટલા માટે કે ટ્રસ્ટના ઉદ્દેશ્યો પ્રાપ્ત કરવાના હેતુ માટે પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરતી

વખતે, કેટલાક આનુષંગિક વધારાઓ ઊભા કરવામાં આવ્યા હતા, તે પ્રવૃત્તિને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં પ્રસ્તુત કરશે નહીં. તારીખ ૧૯મી ડિસેમ્બર ૨૦૦૮ ના સી.બી.ડી.ટી. ના પરિપત્ર નં. ૧૧/૨૦૦૮ માં સ્પષ્ટ કર્યા મુજબ આ જોગવાઈનો હેતુ એવી પ્રવૃત્તિઓને આકર્ષવાનો છે જે સાચા અર્થમાં વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની હોય પરંતુ જાહેર ઉપયોગીતાના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિઓની આડમાં ચલાવવામાં આવતી હોય.

૧૫.૧. હાથ પરના કેસની હકીકતો અને કરદાતાની જે ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ માટે ગુજરાત નગર રચના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ સ્થાપના / રચના કરવામાં આવી છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને ઉપરોક્ત નિર્ણય લાગુ કરતાં અને ફી અને સેસની વસૂલાત અધિનિયમના ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ માટે આનુષંગિક છે, તો પણ કેસ અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈના બીજા ભાગ હેઠળ આવશે નહીં.

૧૫.૨. કેસની ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા, અમારો અભિપ્રાય છે કે વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓને વેપાર, વાણિજ્ય અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપની ઠરાવવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે અને પરિણામે એમ ઠરાવવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે કે અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ લાગુ પડશે અને તેથી, કરદાતા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિ માટે

હકદાર નથી. ઉપર જણાવેલ કારણોસર, એવું ઠરાવવામાં આવે છે કે જ્યાં સુધી કરદાતા ઔડાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી અધિનિયમની કલમ ૨(૧૫) ની જોગવાઈ લાગુ પડશે નહીં અને કારણ કે કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓ સામાન્ય જાહેર ઉપયોગીતા સેવાઓ પૂરી પાડતી હોવાનું કહી શકાય, કરદાતા અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિ માટે હકદાર છે. તેથી, બંને પ્રશ્નોનો ઉત્તર કરદાતાની તરફેણમાં અને મહેસૂલની વિરુદ્ધમાં આપવામાં આવે છે.

૧૬. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને અને ઉપર જણાવેલ કારણોસર, વિવિધ આકારણી વર્ષો માટે સંબંધિત અપીલોમાં વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ આક્ષેપિત હુકમ આથી રદબાતલ અને રદ કરવામાં આવે છે. તે મુજબ, આ તમામ અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે અને બંને પ્રશ્નોના ઉત્તર કરદાતાની તરફેણમાં અને મહેસૂલની વિરુદ્ધમાં આપવામાં આવે છે. કોઈ ખર્ચ નથી.

(એમ. આર. શાહ, ન્યાયમૂર્તિ)

(બી. એન. કરિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==
અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની

ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==